

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

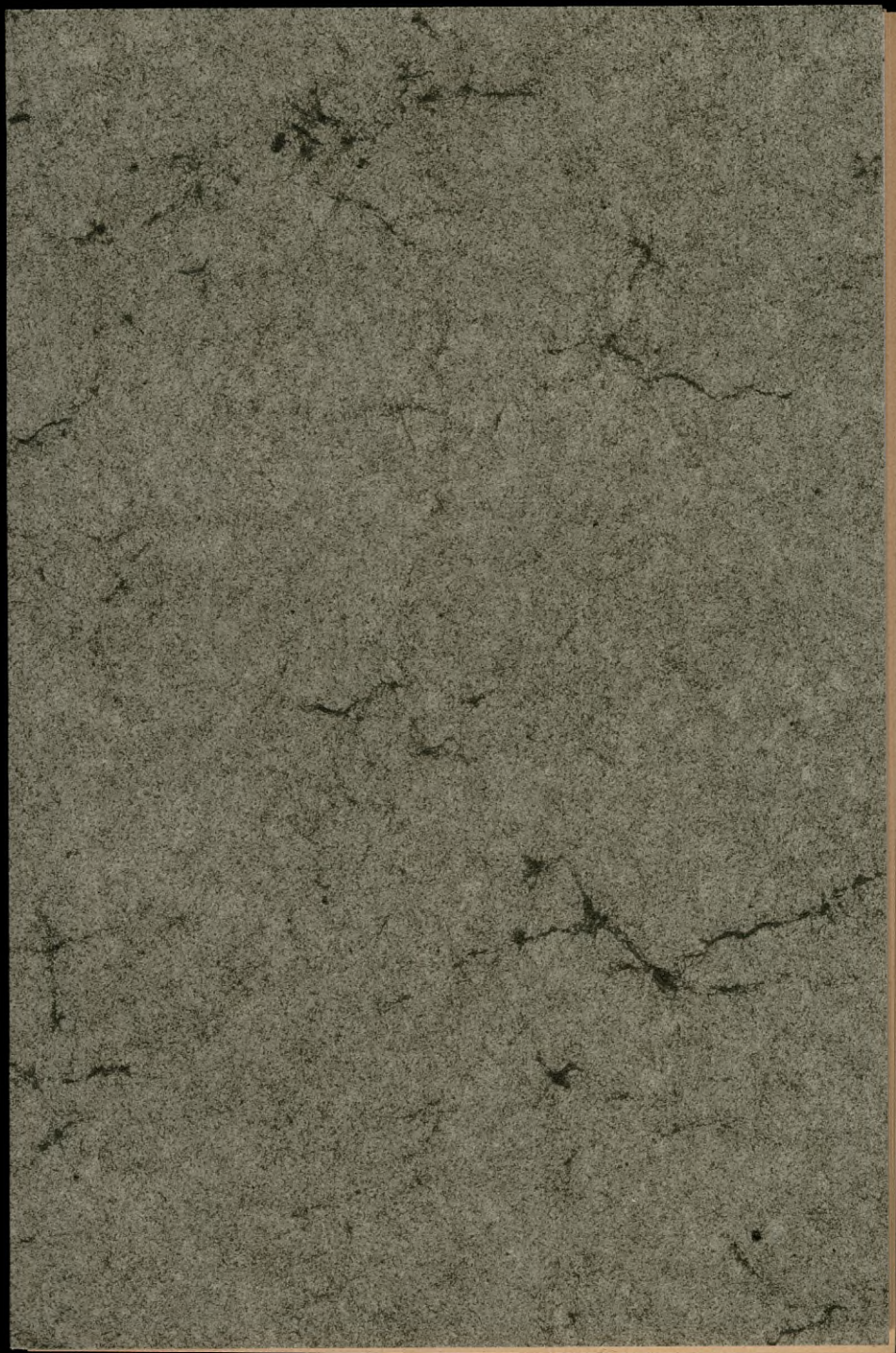
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

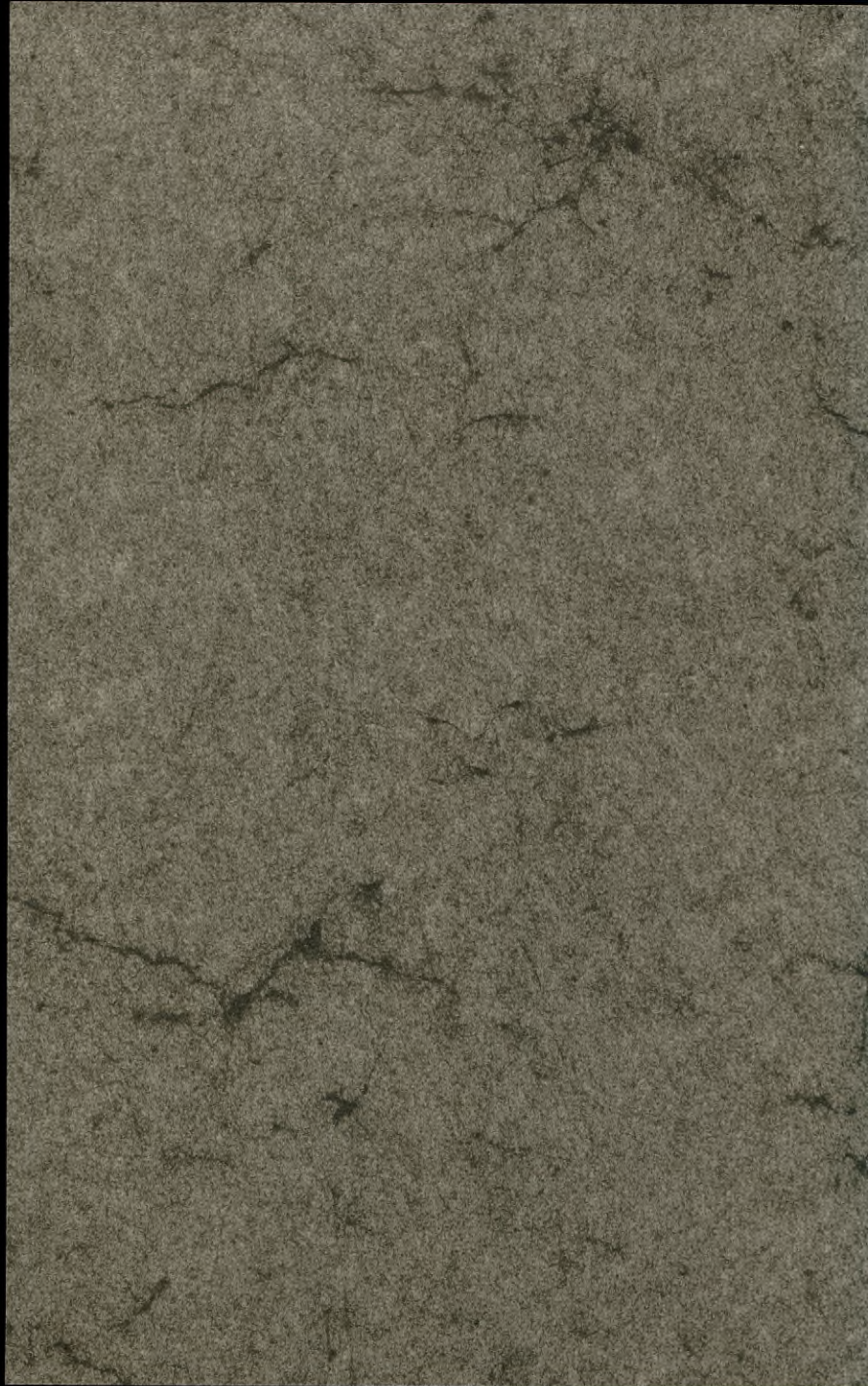

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Pris 75
So.

MÅNS LURIFAX

ÄFVENTYR FRÅN MAGNUS STENBOCKES FÄLTÅG I SKÅNE 1710

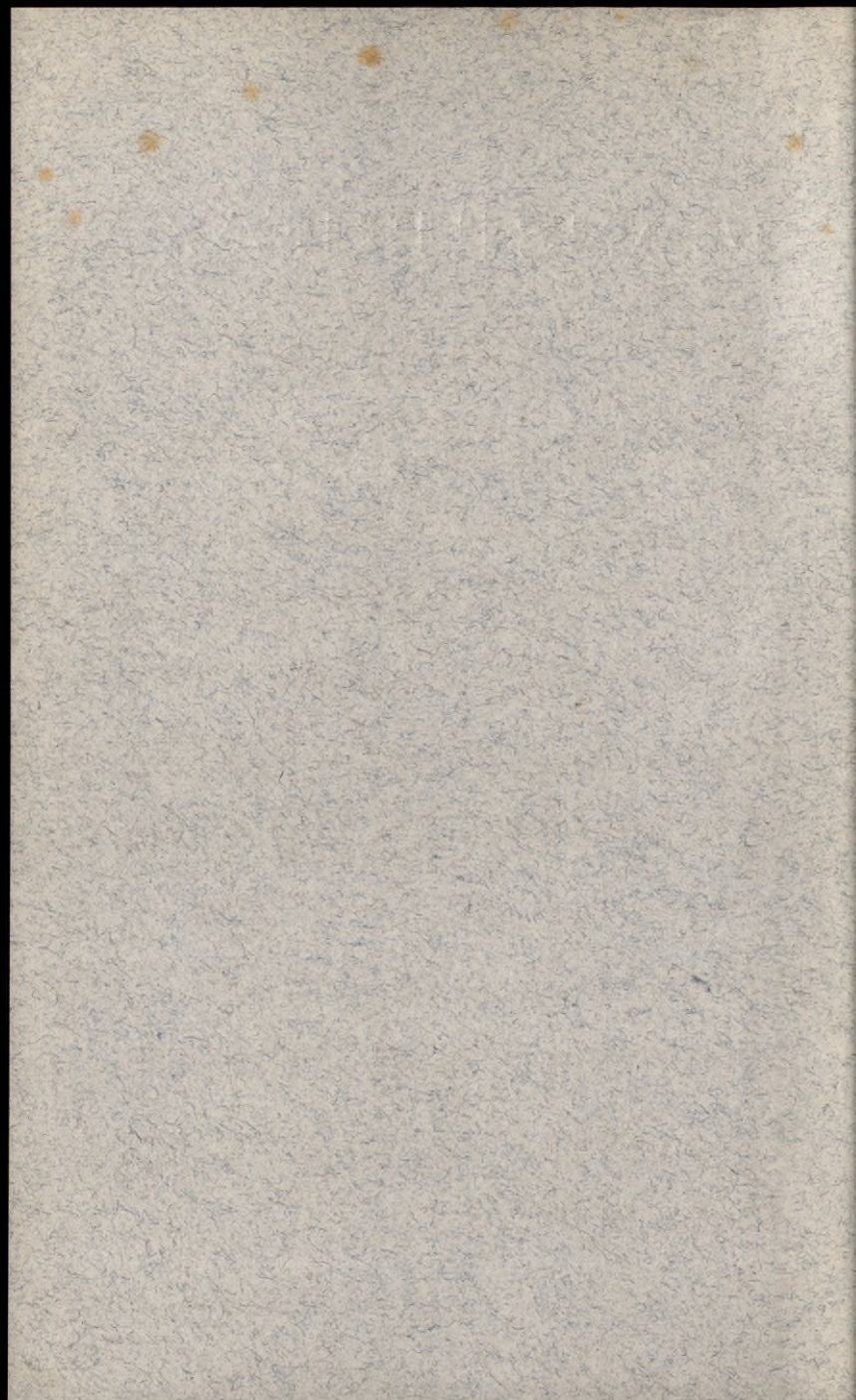
AF

L. O. ÅBERG

NILS GLEERUPS FÖRLAGSEXPEDITION.

Pris 75 öre.

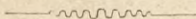

MÅNS LURIFAX

ÄFVENTYR FRÅN MAGNUS STENBOCKS FÄLTTÅG I SKÅNE 1710

AF

J. O. Åberg

STOCKHOLM

NILS GLEERUPS FÖRLAGSEXPEDITION

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKFRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1882.

MÅNSLURIFAX

ÄFVENTYR FRÅN MAGNUS STENBOCKS FÄLTÅG I SKÅNE 1710

AF

L. O. ÅBERG

MANUSCRIPT

Måns Lurifax.*

1.

De oupphörliga nederlag, som czar Peter led mot Karl XII under tiderymden från 1701 till och med 1708, uppretade honom till den grad, att han med all makt bemödade sig om att inlocka Danmark i den gemensamma fejden mot de segrande svenskarne. Polens förre konung, August med tillnamnet den starke, glödde också af harm öfver den skymf, som tillfogats honom derigenom att han så snöpligt blifvit beröfvad sin polska krona, och han var kanske den, som med den mest spända uppmärksamhet följde Karl XII:s oförvägna tåg inåt Ryssland.

De motgångar, som under detta tåg träffade enstaka svenska truppafdelningar gjorde att konungarne August och Fredrik började hysa förhoppningar om en bättre utgång för deras sak. Den sist nämnde anträdde också i juni månad 1709 en resa till Dresden, och der öfverenskom han med August den starke om ett anfällskrig mot Sverige.

Detta krig började dermed att August raskt tågade in i Polen för att drifva bort sin motståndare Stanislaus. Krassau, som då anförde de svenska trupperna, drog sig tillbaka till Pommern och med honom följde Stanislaus. Konung August hade alltså utan nämnvärdt motstånd på ganska kort tid eröfrat tillbaka sitt rike.

Ett sådant lyckligt resultat kunde ej undgå att väcka danske konungens åtrå att också försöka sin lycka. Han ville nemligen återvinna de provinser, som för icke så länge sedan blifvit Danmark frånryckta.

* »Måns Lurifax» är en benämning, som Magnus Stenböck erhöi för sin förmåga att vid upprepade tillfällen draga danskarne vid näsan. Denna berättelse är en skildring af ett par af de mest vågsamma äfventyr som nämnde fältherre upplefde i Helsingborg, samt af drabningen vid nämnde stad.

Denna hans åstundan fann ifriga uppmuntrare i den ryske czaren och i konung August, samt äfven i hans närmaste omgifning. Holland och England försökte deremot att efter bästa förmåga afråda konung Fredrik från att kasta sig in i ett krig, hvars utgång vore högst osäker, hvarjemte den allmänna sinnesstämningen i hans rike var mera för freden än för kriget.

Men konung Fredrik aktade icke på alla de varningar, som från alla håll kommo honom till del. Han utfärdade en brådskande krigsförklaring, fotad på så skenbara och löjliga grunder, att den endast väckte medömkan och blef föremål för mången rättmätig drift icke blott från svenskarnes, utan äfven från andra maktens sida.

I oktober månad år 1709 hade konung Fredrik hunnit samla en del trupper på Seeland, i afsigt att med det första öfverskeppa dem till Skåne. Oförutsedda hinder lade sig dock i vägen, och under detta dröjsmål ökades landstigningshären till mellan sjutton och tjugu tusen man. Danska härens utrustning så i ett som annat var utmärkt god, och det var icke utan stigande förtröstan som konung Fredrik och hans generaler, en Reventlov, en Rantzau med flere, tänkte på framtiden och de lysande segrar, som de inom kort skulle komma att vinna.

Sedan allt blifvit ordnadt så, som konung Fredrik önskade, gick han ombord med sitt folk. Resan öfver sundet gick lyckligt och ungefär en månad efter den första truppsammandragningen på Seeland landsteg anfallshären vid Råå fiskläge straxt söder om Helsingborg. Innevånarne i denna stad skickade genast ombud till konung Fredrik och helsade honom välkommen. Några dagar efter landstigningen höll danske konungen ett högtidligt intåg i ofvan nämnde stad.

Då konung Fredrik inträdde i det praktfulla tält, som var ordnadt åt honom på stranden vid det förut nämnda fiskläget, vände han sig till de preussiska, ryska och polska sändebuden, som omgäfvade honom och sade, i det han småleende visade med handen uppåt landet:

»Jag hoppas att Gud skall förlåna vår rättvisa

sak all den framgång, som den förtjenar. Förr, än mina forndna landskap äro återvunna åt mitt rike, skall jag ej vända tillbaka till min hufvudstad och mitt folk.»

»Och att denna landvinning snart måtte blifva en verklighet vilja vi de vänliga makternas sändebud, af innersta hjerta tillönska eders majestät», svarade ryssen bugande.

Sälunda smickrad och uppmuntrad från alla håll invaggades konung Fredrik i den fasta öfvertygelsen, att hans väl utrustade här endast skulle behöfva visa sig för att skrämma bort Magnus Stenbock och hans dåligt utrustade och sammanrafsade skaror, åt hvilka danskarne i sitt öfvermod hade ogement roligt, och öfver hvilka den ena spøglosan, hånfullare än den andra, ständigt haglade.

En bland den tidens förnämste män på svenskarne sidan var Magnus Stenbock. Han hade blott ett par år före krigets utbrott blifvit guvernör öfver Skåne, och förde styrelsen der ständigt med klokhed och mod. Det var isynnerhet hans glödande vältalighet, som i svåra tider ryckte massorna framåt och gjorde att han nästan alltid vann sina afsigter. Och som han företrädesvis riktade sin uppmärksamhet på det förtryck, som den stora massan af folket led genom adels- och embetsmännens öfvermod och hersklystnad, samt med all makt sökte att hindra detsamma, fick han allmogen nästan odeladt på sin sida. Så klok som Magnus Stenbock var, insåg han genast fördelarne här af, och han bedrog sig icke heller i sin tro, ty det var just med denna allmoge, som han utförde de bragder, hvilka räddade icke blott Skåne, utan tilläfventyrs hela Sverige från undergång.

Magnus Stenbocks förhållande till det skånska folket, till fäderneslandet i dess helhet och till Karl XII framstår i så mycket vackrare dager som konungen, ovisst af hvilken orsak, vid mer än ett tillfälle tillbakasette honom.

Då konung Fredrik landsteg vid Råå fiskläge, befann sig Stenbock i grannskapet. Som han var alltför svag att kunna hindra fienden från att beträda den skånska jorden, begaf han sig till Malmö och Lands-

krona, förlade de opålitliga nyutskrifna regementena i fästningarne och lät rytteriets hästar transporteras upp till Småland, emedan han fruktade att de eljest skulle bli uppsnappade. Derefter reste han till Kristianstad och Karlskrona och vidtog der omfattande anstalter till dessa städers försvar.

Danskarne skyndade emellertid fastän långsamt efter Stenbock, intogo Kristianstad och inträngde vidare in i Blekinge, sedan den i en hast samlade svenska krigstyrkan öfverallt måst vika när den ville försvara de fördelaktiga tränga passen. Karlshamn, hvars borgerskap antingen af feghet eller af välvilja för danskarne vägrade att lemna nödiga medel till sitt försvar, brandskattades hårdt och nu låg vägen öppen till Karlskrona, der flottan och dess förräder voro samlade.

Grefve Hans Wachtmeister var då guvernör i Blekinge. Han var likasom Magnus Stenbock en varm fosterlandsvän och gjorde allt som göras kunde till att försvara denna viktiga punkt.

Kung Karls uppmaning till rådet att föranstalta om en ny utskrifning möttes icke så sällan af allvarsamt motstånd från allmogens sida. Men när det blef bekant, att den frejdade Magnus Stenbock var utsedd till befälhafvare, skyndade unga och gamla, såväl af befäl som manskap, att ställa sig under hans kommando, ty det rykte, som han förvärfvat redan i sedanaste polska fälttåget, hade gjort honom älskad och ärad af det svenska folket, som alltid hyllat och beundrat kraften, modet och tapperheten, parade med det ärliga, öppna och svekfria sinne, som städse utmärkte Stenbock.

I trakten af Vexjö samlades i slutet af januari månad år 1710 en brokigt sammansatt här om ungefär åtta tusen man. Till denna brokighet i klädseln kom äfven den för Stenbock nedslående anblicken af en dålig beväpning, hvarjemte största delen af hären var alldeles öofvad i vapnens handterande. Skinnpelssar och träskor gäfvo det skånska tremänningsregementet till häst öknamnet träskoregementet.

Det är naturligt att de väl klädde och rikligt beväpnade danskarne skulle få roligt åt dylika mot-

ståndare. Dessa kallades också på spe: »Bukken med sine gedepoge».

Men »Bukken» var långt ifrån att misströsta öfver sakernas ställning. Han uppmuntrade fitigt »sine gedepoge», och när han tyckte att det kunde vara tid på att göra något slag i saken, gick han efter något mer än fjorton dagars vistelse i trakten kring Vexjö nedåt Skåne och stannade vid Ousby, beläget i östra Göinge härad och således i nämnde landskaps nord-östra del. Det var här, som han erhöll förstärkning af generalmajor Gyllenstierna och den yngre von Ascheberg. Denne sist nämnde kække officer hade från lalholmstrakten under oupphörliga faror och äfventyr banat sig väg genom skogarne till ofvan nämnde mötesplats.

Under det Magnus Stenbock låg i denna del af landet försökte han att genom löften och öfvertalningar förmå den skånska allmogen till allmän resning. På somliga ställen lyckades det men på de flesta icke, ty af den gamla kärleken till danskarne fanns ännu ganska mycket kvar i allmogens hjertan. Hans afsigt misslyckades därför helt och hållet och Stenbock hade endast sina nyss utskrifna och oöfvade regementen att försvara Skåne med. Den enthusiasm, som besjälade hans bondpojkar, gaf honom dock i bekymrens icke så få stunder det hopp, att kunna uträtta något godt med dem, och vi veta att detta hopp icke slog fel.

2.

Vid norra ändan af den förut nämnda Ousbysjön ligger Ousby kyrka, ett gammalt tempel, hvars uppbyggande sammanfaller med en långt aflägsen forntid. Emellan kyrkan och Getabäcken var den lilla kyrkbyn belägen. Den bestod vid tiden för denna berättelse endast af ett halft dussin gårdar, de flesta ännu

bärande mer eller mindre synliga minnesmärken efter snapphanarnes framfart under Karl XI:s tid.

Sjöarne i denna del af Skåne (östra och vestra Göinge härader) äro talrikare än i någon annan del af landskapet. Bland strömmarne är Helge å den förnämsta. Den rinner bland andra genom Ousbysjön, och kastar sig derefter in i Möckeln på smålandsgränsen. Den lilla Getabäcken sammanbinder också Ousby- och Möckelnsjöarne.

På stranden af nämnde bäck låg en rödmålad stuga med hög trappa på södra gafveln. Dylika uppgångar begagnas ännu på landsbygden, men hålla nu på att försvinna och skola snart nog vara endast ett minne. Både trappan, hvars lutande steg här och der voro så murkna, att de knappt höllo att stiga på, och stugans än inåt, än utåt böjda väggar buro ausenliga märken efter kulor, hvarjemte timret der och hvar hade en kolsvart färg. Gamle, ännu lefvande ousbybor visste nemligen att berätta att dessa skador på nämnde stuga och öfrige hus i kyrkbyn härledde sig från år 1777. Härmed hängde så tillsammans.

Under sitt tåg från Loshult hade Karl XI stannat öfver en natt i Ousby kyrkby och då haft sin bostad i nämnde trappstuga. Tidigt på morgonen, just som de svenska trupperna ämnade bryta upp, framfördes tre fångna snapphanar till konungen. Denne var då icke vid godt lynne, ty han hade haft en orolig natt och dessutom blifvit högeligen uppretad af stigmännens oupphörliga sköflingar och grymheter. Sedan det blifvit till fullo bevisadt att nämnde fångar tillhörde det band, som under en lång tid icke allenast gjort trakten osäker, utan äfven några dagar före svenskarne ankomst dit bränt upp tre närbelägna välmående byar Togarp, Olufstorp och Spararp, samt låtit ett korporalskap svenska knektar ömkligen omkomma i den sist nämnde byns brand, dömde han dem utan förskoning till hängning. Domen verkställdes genast på så sätt att en snapphane hängdes upp på norra gafveln, en på husets mot bäcken vettande långsida och den tredje vid trappans räcke. När detta var gjordt af-tågade svenskarne.

Men endast några timmar derefter hade kyrkbyns innevånare hela det förut nämnda snapphanebandet öfver sig och det så hastigt att de knappast hade tid att fly undan till skogarne och bergen. De hängde snapphanarnes döda kroppar voro ännu ej nedtagna, ty Karl XI hade befallt, att de skulle hänga der länge, deras kamrater och medhållare till varnagel. Denna syn förbittrade naturligtvis snapphanarne, som också hämnades derigenom att de utplundrade först kyrkan och derefter hvartenda hus i kyrkbyn. När detta var gjordt så noga att till och med spikarne i väggarne brötos ur, sammanfördes allt bohaget och brändes upp på en fri plats nere vid Getabäcken. Men hämnden var ännu icke fullbordad i deras tycke. Äfven byn skulle uppgå i lågor för att försona de hängde kamraterne. Hvarje hus stacks i brand, men illgerningsmännen fingo ej tid att öfvervara förstörelsen, ithy att en del af den svenska eftertruppen plötsligt kom öfver dem, jagade en del ned i bäcken, en annan del ned i Ousbysjön och dels tillfångatog, dels nedhogg resten, så att blott anföraren tillika med tre man undkommo. Branden blef också släckt innan den hann göra någon obotlig skada. Men såsom minne af denna brand och striden med snapphanarne funnos ännu vid tiden för denna berättelse, såsom ofvan nämndt är, de här och der kolade väggarne och hålen efter kulorna.

Då Magnus Stenbock på sitt tåg från Vexjö rastade vid Ousby, för att draga dit de förstärkningar, som från många håll voro i antågande, fick han af en gammal bonde höra ofvan nämnde skildring af uppträdena derstädes under snapphanekriget. Trappstugan hade då stått obebodd i några år, sedan egaren afgått med döden utan att lemna en enda arfvinge efter sig. Denna omständighet, jemte tanken på det minne, som var fästadt vid stugan, gjorde att äfven Stenbock tog sin bostad derstädes.

Efter hand anlände de olika fördelningarne till mötesplatsen, och mottogos alltid med den mest närgångna nyfikenhet af der förut varande trupper. De voro också värda att se på med undrande blickar. Gubbar, som knappt kunde gå; starka och kraftiga

ynlingar, och icke så sällan fjorton och femton års pojkar, för hvilka geväret blef för tungt under en längre marsch, se der sammansättningen af den här, med hvilken Stenbock skulle drifva de väl rustade danskarne ur Skåne.

Den tappre krigaren var också mången gång allvarsamt bekymrad då han med sina närmaste män talade om den ovissa utgången, men när han kom ut bland folket visade han alltid ett gladt ansigte och sparade ej på sådana uppmuntrande ord, som han visste att hans krigare satte värde på.

Tidigt en kall morgon öppnade Stenbock trapphusdörren och tittade ut öfver den snöiga nejden. Der och hvar syntes några flockar knektar värma sig med »åkarbraser»; på den hårdt tillfrusna Getabäcken närmade sig en bondhop dragande efter sig på långa drögar tvenne mindre kanoner, allt under det de förde ett högljudt och ytterst lifligt samtal, hvaraf enstaka ord då och då nådde Stenbocks öron; på snöfältet öster om nämnde bäck hoppade kraxande en flock kråkor och flydde skrikande med sitt obehagliga läte när bondhopen nalkades.

Sedan Stenbock en ganska god stund betraktat den vintriga taflan, som efter hand blef allt mera rörlig, gick han ut på trappan, satte ena handen öfver ögonen och såg ihärdigt bort åt den smala väg, som lopp fram mot Holmö. Då och då framskyntade mellan de snöbehängda träden en antågande trupp fotsoldater. Framför dem svärmade en flock ryttare.

»Nå, ändteligen kommer han», mumlade Stenbock för sig sjelf. »Men, bättre sent än aldrig.»

Snabba steg på sidan om trapphuset kommo Stenbock att lyssna med större uppmärksamhet. Efter några ögonblicks väntan syntes en reslig man närma sig trappan, i det han glädt helsade den på dess öfversta steg stående »Måns Bock».

»Vet du hvem det är, som kommer der?» sporde Stenbock och pekade utåt Holmövägen.

Burenskiöld, ty den nykomne var denne från polska kriget beryktade hjälte, betraktade länge och väl

den antågande truppen, derpå sade han med fullkomligt öfvertygande stämma:

»Det är Lewenhaupt, som kommer.»

»Gud gifve att du spådde sannt», inföll Stenbock.

»Kom, så vilja vi gå honom till mötes.»

Under lifligt samtal om det närvarande, om konungens vistelse i Turkiet, om rådets görande och låtande, om danskarnes rustningar och om det allmänna tänkesättet i landet, gingo Stenbock och Burenskiöld sakta fram på vägen mot Holmö. Der och hvar mötte de unga och gamla soldater och Stenbock stannade ofta för att spörja dem om deras namn, yrke och hemvist och slutade alltid med att fråga dem om hvad de tyckte om fältlifvet. Det var en riktig fröjd att se huru dessa improviserade knektar ryckte upp sig vid åsynen af den omtyckte anföraren. All trötthet efter den långa och besvärliga marschen på de hittills obanade och nästan bottenlösa småländska vägarne; all dåsighet och trumphet voro genast försvunna; getapojkarnes ögon tindrade i stället af stridslust och på Stenbocks frågor hade de alltid samma modiga svar i beredskap:

»För oss bara mot juten, så 'ska' nog fanden ta' honom!»

»Vet du, Burenskiöld», utbrast »Måns Bock» efter det han fått samma svar af de ofvan nämnde knektarne på Holmövägen, »jag börjar redan hysa det aldra största hopp om framtiden. Med sådant folk kan man gå långt; ja, längre än någon ens kan ana. Låt danskarne skratta åt oss bäst de vilja. Jag tänker att...»

»Den skrattar bäst, som skrattar sist, ja», afbröt Burenskiöld hastigt. »Så tänker en förständig karl. Men allvarsamt taladt, hvad tror du om kungen? Hans dröjsmål nere i Turkiet är rent af oförklarligt?»

Då Stenbock ej genast besvarade Burenskiölds fråga, fortfor denne:

»Jag, som nu på sednaste tiden rest igenom både Småland och Westergötland och en god del af Halland kan försäkra dig att folket har besynnerliga funderingar om hvarför kung Karl heldre ligger nere hos hundturken, än kommer hem för att ställa sig i spetsen för sin här. Du kan vara säker på, att denna lik-

giltighet, och, låtom oss rent ut tillstå det, envishet, alls inte bidrager till att förbättra hans ställning här hemma. Folket tror nemligen, dels att han är död, och att rådet, som Gud'nås inte har de ringaste sympatier för sig, vill hålla hans fränfalle hemligt, dels att kungen sjelf har, såsom en rik vestgötabonde utlät sig, 'gifvit oss rent af på båten'. Ja, sådana tänkesätt är det ej ett nöje att erfara, då man reser omkring för att uppmana allmogen att väpna sig till landets försvar. Jag hörde också till min stora ledsnad, att folket i trakten af Skara för knappt en månad sedan rent af slagit en af fogdarne till döds när denne ville öfvertala menigheten att gå ut mangrannt till fäderneslandets försvar. Nej, endast kungens snara återkomst kan rädda oss från en total undergång, det håller jag för säkert.»

»Kung Karl skall snart komma hem», inföll Stenbock med en ton, som tydligt gaf till känna, att han till en del var frånvarande med sina tankar.

»Kung Karl . . . komma . . . hem . . .» stammade Burenskiöld på det högsta förvånad, »det är inte möjligt!»

I stället för att svara mundtligt räckte Stenbock tviflaren ett bref. Burenskiöld uppvecklade det med en häftighet, som tydligt röjde att hans inre var i uppror. Han hade knappt hunnit kasta en enda blick på det illa medfarna papperet, då han med en ton, som röjde ännu större förvåning, utbrast:

»Från Stanislaus, konung Augusts rival!»

»Olycklige rival skall du säga», inföll Stenbock. »Nåväl, du kan nu sjelf se hvad denne olycklige konung skrifer.»

Sedan Burenskiöld långsamt ögnat igenom brefvet, återlemnade han detsamma till Stenbock, i det han sade:

»Mätte det ske så, som han säger.»

»Du tviflar då?»

»Ja. Men säg mig en sak! Detta bref tyckes ej vara det första, som du erhållit från Stanislaus?»

»Nej, det är det andra i ordningen.»

Burenskiöld blef ånyo tankfull. Sedan han en stund tyst vandrat vid Stenbocks sida, utbrast han:

»Jag tillstår att jag ännu tviflar.»

Magnus Stenbock upplyfte hufvudet med en häftig rörelse och i hans lifliga drag syntes tydligt att vapenbrodrens ord icke fallit på helleberget.

»Du tror kanske att Polens olycklige före detta konung skulle helt enkelt bedraga oss! Hvad nytta skulle han kunna hafva deraf, att på detta sätt smeka vårt hopp medan han vet att ställningen är helt annorlunda än den i verkligheten är? Genom sin vänskap med Karl XII blef han upphöjd på den polska thronen. Sakerna gestaltade sig längre fram helt annorlunda; olyckan förföljde kung Karl och August passade då på att återtaga sin thron. Hvilken annan monark i samma ställning som August skulle inte ha gjort sammaledes? Nej, broder, den olycklige Stanislaus är ej en falsk person. Godhjertad och ömsint hyser han en uppriktig vänskap för kung Karl, och är nog klok att inse, att han föga skall vinna, om han gifve vår konung skulden för den olycka, som drabbat honom. Slå alltså bort dessa tankar; de äro helt enkelt ovärdiga oss. Vi få nu dessutom helt annat att tänka på. Jag ser nu att det är Lewenhaupt som kommer. Hans trupp ser ut att vara temligen rask och kry.»

»Åhja», inföll Burenskiöld under det ett egenomligt leende spelade kring hans läppar, »han förstår i grund och botten konsten att hålla modet uppe hos sitt folk.»

»Det der säger du med ett så besynnerligt tonfall, att jag måste anse, att du syftar på något särskildt.»

»Ja, naturligtvis», svarade Burenskiöld skrattande.

»Nå, nå, gerna för mig. Sättet är bra och fiffigt, och ser jag framdeles någon giltig anledning till att begagna detsamma, så skall inte heller jag underlåta att göra det.»

Här afbröt han sjelf sitt tal, men fortfor genast då han märkte den frågande och djupt forskande blick, som Stenbock gaf honom:

»Du är nyfiken att få veta det, ser jag?»

»Måste tillstå det.»

»Nåväl, saken är ytterst enkel, men förtjenar ändå att tänka på. Han gifver...»

»Det var då det lyckligaste möte jag någonsin kunde få», inföll i detsamma en manlig stämman från ena sidan och då Stenbock och Burenskiöld vände sig om stod en reslig krigare framför dem. Hans kläder voro dels sönderrifna af grenar, dels öfverhöljda af ett tjockt snölager, hvaraf till och med en ej så ringa kvantitet fastnat i hans efter den tidens sed långa hår. Men ansigtet hade ett muntert uttryck och bar alls icke spår af den trötthet, som i de flesta fall plägar åtfölja en mödosam marsch genom skogarne vintertiden, då en massa hinder, okända om sommaren, göra ens steg osäkra och dröjande.

»Lewenhaupt», utropade Magnus Stenbock i det han räckte den nykomne handen, »men hvad ser jag! Utan häst!»

»Ja, så besynnerligt kan det gå till», svarade Lewenhaupt. »Nog hade jag en häst, en praktig springare, för en stund sedan, men», fortfor han och pekade bort mot ett vidlyftigt träsk, hvars jemna snöbetäckta yta skytmade fram mellan de nakna trädstammarna, »han ligger der borta. Isen var för svag och jag för het att komma fram. Således har jag mig endast sjelf att skylla.»

»Nå, det var ju bra, att det endast var hästen, som stannade der», inföll Burenskiöld.

»Ja, värre hade det varit om ni sjelf gjort sällskap», menade Stenbock. »Men hur stor är den styrka, som ni för med er?»

»Något öfver tusen man.»

»Oöfvade förstås, allesammans?»

»Nej, inte alla. Jag har lyckats att på mitt tåg snappa upp en stor mängd gamla knektar, som finna det tråkigt att sitta mellan skål och vägg när landet är i fara. Det är praktiga bussar allesammans.»

Den nya förstärkningens ankomst gjorde att lifvet vid Ousby blef ännu lifligare, och solen hade icke hunnit långt upp på sin bana, förrän hopar af soldater af alla slags vapen samlat sig i större eller mindre kotterier för att under skämt och glam fördrifva den korta rastetid, som den driftige Stenbock nödgades unna de män, med hvilka han föresatt sig att mota ut fien-

den från Skånes gränser. De nykomne knektarne voro naturligtvis bland alla andra föremål för den största uppmärksamhet, emedan de bringade med sig helsningar och bud från hemmavarande släktingar, vänner och bekanta. Frågorna och svaren ville nästan aldrig taga en ända.

Utanför trapphuset hade en dylik knektflock tagit plats. En liten eld språkade muntert och öfver den svängde ett par matkittlar inbjudande fram och tillbaka. Värmen hade smält bort snön från en ganska vidsträckt rymd och på denna voro stenar lagda i omkrets. Nedhukade på dessa intogo unga och gamla soldater här sin tarfliga måltid, allt under det de muntert språkade om förflutna minnen från hembygden, om äfventyren på marschen och om det kommande. Vid tanken på detta sist nämnda drog mången sky af eftertanke öfver de färade pannorna; många blickar sågo drömmande utåt nejden, liksom för att der läsa svaret på den tysta frågan: skall jag öfverlêfva färorerna? Mången tung suck höjde också unga och gamla bröst vid tanken på de hemmavarande. Men snart försvann äfven tungsintheten då någon rolig historia drog uppmärksamheten till sig; blickarne klarade åter och i stället för djupa suckar hördes klingande skratt-salfvor.

Vid ett tillfälle då munterheten var som störst och då historieberättaren, en lång ljushårig smålandsdräng, lyckats aflocka sina åhörare det ena gapskrattet efter det andra, hördes nedifrån Getabäcken ett starkt sorl, blandadt med skällsord, hotelser och mustiga svordomar.

Soldaterna kring den lilla elden skärpte sina hörselorganer och alla vände de sig mot bäcken för att se hvad som var på färde. De fingo också snart sin nyfikenhet stillad.

Omgifven af larmande soldater och ousbybor, så väl män som qvinnor, drefs med slag och knuffar en bonde, något öfver medelåldern, fram mot trapphuset. Flere gånger försökte han att undkomma, men blef alltjemt motad och under hänfulla tillmälen drifven framåt.

Just som detta besynnerliga tåg stannade utanför trapphuset syntes »Måns Lurifax», såsom Stenbock skämtsamt benämndes man och man emellan, i dörren till detsamma. Han följdes af Lewenhaupt, Buren-skiöld, Wilhelm Bennet, Göran Gyllenstierna, samt några andra af sina förnämsta officerare, med hvilka han nyligen slutat en kort öfverläggning angående den af honom uppgjorda fälttågsplanen.

Vid åsynen af den under slagen och sparkarne dignande gubben, hvilkens grå hår vildt fladdrade för vinden, utbrast Stenbock:

»Hvad har gubbstackarn gjort, efter som I miss-handlen honom så?»

»Hvad han gjort», utbrast Röde Jan, en fräknig räkel, enögd och med en oppnäsa, som hade starkt syskontycke med en krok att hänga någonting på, »*hvad han gjort*», fortfor han med tonvigt, »joo, det ska' jag säga honom. Han håller med dansken och . . .»

»Vänta tills jag blir fri, så märker jag dig nog, rödlufver», afbröt danskvännen och knöt våldsamt händerna. »Tror du att inte Håkan vet att hämnas en oförrätt? Jo du, så här går det till!»

Med dessa ord slet sig gubben Håkan, som oak-tadt sin ålder ännu hade en försvarlig kroppsstyrka kvar, lös från de två drängar, som höllo honom fast och rusade mot Röde Jan. Men innan Håkan hann fram hade några knektar ställt sig i hans väg. Då Håkan fick se de hvassa pikspetsarne glänsa emot sig, stud-sade han tillbaka.

»Gripen honom», befalldes Stenbock lugnt. »Är det santt att han är danskvän?»

»Ja, ja», skrånade ousbyborna om hvarandra, »det har han varit allt sedan han var liten pojke.»

»Hvad säger du om den anklagelsen?» sporde Stenbock, vänd till Håkan, sedan denne blifvit med våld framförd till trappan.

»Jag nekar inte dertill», svarade Håkan trotsigt.

»Vill du inte ändra tänkesätt?»

»Nej», svarade Håkan under det hans ögon med ett skarpt uttryck voro fästade på Stenbock, »hela

min slägt har varit dansksinnad till lif och själ och så är äfven jag och skall äfven bli det.»

»Ja, ja», inföll Röde Jan, som tyckte att han nu kunde vara lugn sedan Håkan blifvit omgifven af knektar, »då kommer det troligtvis också att gå dig på sistone så, som det gick far din. - Det var han, som under snapphanefejden blef hängd vid den här trappan.»

Håkan stod just i beredskap att besvara dessa ord, då Stenbock gjorde processen kort medelst denna befallning:

»För bort honom och gif honom 20 par. Betänker han sig inte ändå, så låt honom göra en tur till Wexiö slott. Kommandanten der brukar kunna göra folk af hvem han vill.»

Då Håkan var några alnar ifrån trappan, vände han sig om och gaf Stenbock en hatfull och oförsonlig blick under det han mumlade halfhögt för sig sjelf:

»Vänta du, jag träffar nog *dig* en annan gång och då blir det min tur att ...»

Ett slag för munnen af en bastant knytnäfve af klippte tvärt Håkans mening.

»Håll du käften», skrek den, som gifvit danskvännen den bastanta munfisken, »annars ska' jag göra dig stum för alltid.»

»Behöfs inte», utbrast en annan under det han gaf Håkan en knuff i ryggen, så att han nära nog stått på hufvudet, »han kommer aldrig mera inom de skånska gränserna.»

Sedan Håkan utstått sitt straff i en liten stuga norr om kyrkan, men ändock tredskades, affördes han i sällskap med en ryttartrupp, som på aftonen afsändes till Wexiö med viktiga bref från Stenbock.

Då truppen red förbi de nordligaste husen i kyrkbyn, stodo bakom en knut tvenne qvinnor, en äldre och en yngre.

»Mor», sade den sistnämnda ängsligt, »tänk om de göra far något illa mer än de ha gjort?»

»Skulle inte skada», invände den äldre. »Han är trilsken och bångstyrig som en bagge, och jag kan aldrig förlåta honom att han är danskvän. Jaja, titta på mig, du Ingrid, men jag menar allvar med hvad

jag säger, och det rätt så jag är hans hustru och heter Maja. Jaha, en ska' aldrig fresta vår Herre, men se det har då Håkan riktigt gjort, och det påstår jag äfven om jag skulle komma i grafvens djup därför. Jaha.»

De båda qvinnorna stodo derefter qvar vid stugknuten ända till dess de ej sågo den minsta skymt af ryttartruppen och den fånge, som var med densamma. Derefter gingo de långsamt tillbaka till det låga hemmet, gumman Maja puttrande för sig sjelf, Ingrid tyst och nedslagen. Fadrens olycka hade tagit henne djupare än hon tordes låta påskina.

3.

I ett hänseende har Karl XI:s historia ett mörkt och dystert blad att framvisa, nemligen i fråga om de ödesdigra hexeriprocesserna. Hundratals menniskor, för det mesta qvinnor, föllo offer för domrarnes vidskepelse och fanatism. Man skulle kunnat tro att dessa, som ju tillhörde den bildade delen af landets befolkning, skulle med mera urskiljning tillvägagå vid bestämmande af straffen för de inbillade blåkullafärderna, men att förhållandet ej var så, bevisas af följande skrifvelse från landshöfdingen Duvall till rikskansleren Magnus Gabriel de la Gardie. Denna skrifvelse, som vi taga oss friheten här införa, är af följande lydelse:

»Ett proff drister för Eders Exell:ts jagh migh (bedher det måtte medh nåder förmärkias) att referera, derigenom jagh uthi Lijma Socken kom een mycket starkt beskyld käringh (som åfvan till förmåles om) till bekiännelse; Ty såsom jagh icke dristar eller gierna vill igenom någon marteringh hvarken på ett eller annat sätt tvjnga den till bekiännelse; Alltså fann jagh på det medell, att jagh lät väga Gumman, säijandes, att der dhe kunde så lätt flyga i vädret, måste dhe

omöjliggen hafva den tyngdh som annat folck, och altså lät jagh ett paar af Nämpden gåå uth medh, och togos eet paar Beesmän, dermedh hon vogs, då befanns att hon knapt hinte till fyra L.d, som doch efter min gissningh ock efter sin storlek, vähl skulle hafva bordt väga 12 a 16 L.d. Den goda Kärigen, när hon såg sig vara så lätt, kom änteligen till sådan bekiänneelse, att hon hade fabrit åstadh fyra gånger, och haft den flickan medh sigh, som henne beklagade, stooth ock eenständigt dervidh, och badh om nådh. Detta lät jagh försökia än een gång och fann een, som vogs medh en Pyndare, som dhe bruka uthi järnbergslagen, allenast väga 7 L:pd, lät deremooth väga en lijten Poijke om 7 a 8 åhr gammal, som doch vogh något meera.»

Vi hafva anført detta besynnerliga bref emedan det på sätt och vis har gemenskap med denna berättelse.

De nyförvärfvade landskapens innevånare blefvo liksom andra Sveriges folk utsatta för blåkullekommisionernas grasserande. Bland dem, som voro mest utsatta för trakasserier, var den ofvannämnde Häkans mor, Lena, en gammal skumögd »kärigh», såsom herr landshöfdingen uttrycker sig. Det behöfdes på denna tid knappt mera än att vara gammal, för att bli misstänkt för att vara i förbund med satan; var personen dertill något lytt eller på annat sätt vanskaplig, då var det genast färdigt. Belzebub tyckte om det vidriga och vedervärdiga, sade man, och det var derfor naturligt, att den anklagade icke kunde vara annat än saker till att ha företagit den svindlande qvastresan genom skorstenspipan.

Mor Lena var, såsom ofvan nämnts, gammal. Så var hon till på köpet ful och hade dessutom rykte om sig att ha förgjort ett par kor för en granne, som hon bar agg till. Till detta rykte lade sig också det, att hon förfört en tolf års gammal flicka att följa med till Blåkulla. En elakartad bulnad slog upp på flickans venstra kindben och ville icke oaktadt flere försök läkas. Vipps var vidskepelsen framme och påstod att såret kommit deraf att barnet under gästbudet i Blåkulla råkat spilla några droppar af den demoniskt

brännande drycken i sitt ansigte. Hvem hade fört dit det oskyldiga barnet? Naturligtvis gamla Lena. Så lydte det svar, som öfverallt gafs på denna fråga.

Och Lena blef häktad och tagen i strängt förhör. På alla frågor svarade hon att hon var helt och hållet oskyldig, men ingen trodde henne därför att alla människor hatade den elaka käringen, som bittida och sent förde de mest befängda sqvallerhistorier till torgs. Och sålunda blef hon dömd att brännas, men icke förr, än hon undergått både vatten- och vägningsprovvet. Dessa visade sig också vara emot henne.

Ungefär en kvarts mil norr om Ousby, der Getabäcken breder ut sig ganska ansenligt för denna annars smala vattenmassa, låg vid tiden för denna berättelse en liten helt och hållet skoglös holme midt i nämnde bäck. Vi säga med flit »låg» eftersom något spår af holme ej vidare finnes kvar. Tiden, som förändrar allt, har äfven uppgrundat vattnet på ena sidan och i våra dagar utgör den fordna holmen ingenting annat än en liten landtunga, bevuxen med ymnigt gräs.

Till denna holme utfördes gamla Lena, för att brännas »å bålet». Dagen var qväfvande het. Från när och fjerran hade väldiga menniskohoppar sammankommit för att med vanlig lättsinnig nyfikenhet åse den ohyggliga katastrofen. Getabäcken var så fullproppad med båtar från de längs båda stränderna belägna enskilda gårdarne och byarne, att man kunde gå öfver lika torrskodd som på en brygga.

Ingenstädes fälldes ett enda yttrande af medlidande; hotelser mot allt hvad trollpackor var och hette blefvo i stället utslungade, och när mor Lena efter lång väntan äntligen kom åkande mellan de tvenne bödlarne, höjdes enstämiga rop af förbittring, och väktarne hade största möda i verlden att hindra den ursinniga menigheten från att rycka offret ur kärran och sjelf taga hämnd på detsamma.

Med tillhjälp af några handfasta karlar blef Lena slutligen förd öfver till holmen och trots de ifrigaste protester och de högljuddaste bedyranden om sin oskuld, fastbunden på det tre alnar höga bålet.

Veden hade legat och torkat i mer än fjorton da-

gar och brann för den skull nästan som fnöske. Det fräste och sprakade, och snart var denna olyckliga qvinna, detta offer för en grym och fanatisk vidskepelse, omgifven af lågorna. Det var så hett, att allmänheten ofrivilligt måste draga sig ett godt stycke tillbaka. Äfven om mildheten i dessa ögonblick fått makt med Lenas bödlar, skulle de likväl icke kunnat rädda henne.

Då sommarqvällens lätta skuggor sänkte sig öfver nejden var bålet med trollpackans kropp endast en vanlig askhög. Menniskor och båtar hade redan försvunnit; allt var tyst i naturen; endast den lätta aftonvinden susade genom trädens löf och dref rök-lukten bort öfver kyrkan och den lilla kyrkbyn.

Från östra stranden sköt en bräcklig ekstock ut. En ensam mansperson befann sig i densamma. Han landade vid holmen och gick beslutsamt fram till den rykande askhögen, stack ned sin hand i densamma och lät en göppen aska strös omkring i rymden, under det han med vild häftighet utbrast:

»De ha brännt min gamla oskyldiga mor! Förbannelse öfver dessa svenskar. Hvar jag kommer åt skall jag förfölja dem, och ej skona någon enda, vore det också det nyss födda barnet!»

Efter denna tre gånger och hvarje gång med starkare röst uttalade förbannelse, lemnade Håkan, ty mannen var han, holmen och begaf sig lik ett jagadt villebråd in i skogarne. Då han på lång tid icke syntes till hvarken i Ousby eller i trakten deromkring, trodde folket att han var död. Somliga höllo dock före, att han begifvit sig af till Danmark, för att der söka en fristad. Hvar han vistades kände likväl ingen med visshet. Stor blef därför ousbybornas förvåning, då Håkan en dag kom tillbaka och tog den aflifvade modrens stuga i besittning. Hvar hade han varit? Svaret på denna tysta fråga, som gick man och man emellan, fick aldrig någon höra.

Efter nära ett års vistelse hemma vandrade Håkan ånyo bort, men då han ungefär en månad derefter kom tillbaka medförde han en ung och vacker qvinna såsom sin hustru. Hvarifrån var hon? Ingen visste heller detta,

men man gissade att hon var från Helsingborgstrakten eftersom de båda nygifta ofta gjorde resor dit.

Småningom fästades Håkan vid Ousby, det kringirrande lifvet upphörde och han började att med mera omsorg sköta den jord, som han för hustruns penningar efter hand köpte in. Talet om modrens sorgliga öde tystnade snart, och sinnesstämningen mot Håkan förändrades inom kort till hans förmån.

Men egentliga orsaken till det förändrade tänkesättet var Håkans dotter den fagra och godhertade Ingrid. Hon var också hans enda barn och det var på henne som han slösade alla de omsorger han var mäktig af. För hennes skull hade han kunnat gifva allt, till och med sitt lif.

Då Ingrid uppnådde den ålder, som gör qvinnan mogen till äktenskap, anmälde sig dussintals friare, så mycket heldre som gubben Håkan ansågs för att vara ganska tät. Flickan afvisade dock till föräldrarnes stora förvåning alla, till och med sådana som hvilken annan flicka som helst skulle prisat sig lycklig att få välja till man. På alla möjliga framställningar om skälet till hennes handlingssätt svarade hon alltid dels att hon ännu var altför ung att gifta sig, dels att hon ännu icke fästat sig vid någon.

»Hvad bryr jag mig derom», yttrade Håkan en gång, »du skall ta' Per i Gråshult till din man, och dermed basta. Du vet att jag inte låter leka med mig i den saken.»

»Men, jag kan inte hålla af honom», invände Ingrid sakta.

»Snack, bara snack! Det der kommer nog med tiden. Per och jag gjorde upp vilkoren i går.»

Ingrid svarade ingenting, men då hon kom hem och af modren fick höra samma visa, blef hon både ledsen och förargad, ty hon hatade den dumme och öfver sina egodelar högfärdige Per. Under det gumman Maja ideligen pratade och berömde Per, sade Ingrid ej ett enda ord, men då hon började att med de gröfsta beskyllningar smäda Jerker, en af de förnämsta bönderna under Skeinge adliga säteri, då kunde Ingrid ej tiga längre.

»Jag bryr mig ej det ringaste om Per», sade hon med en bestämdhet i tonen som gjorde att mor Maja började fundersamt rifva sig i håret. »Jag skulle bli den olyckligaste qvinna på jorden om jag finge den stollen till man. Nej, tacka vill jag Jerker, det...»

»Hvad... hvad...», utbrast modren och hoppade till, »Jerker, Jerker, du måtte väl aldrig i Herrans namn tycka om honom!»

»Jo visst, mor.»

»Den der fattiglappen!»

»Väl är det sannt att Jerker inte har på långt när så mycket som Per, men han är hvarken dum eller högfärdig, ej heller har han ett så lömskt hjerta som Per. Grefven tycker ju mest om honom, och för en månad sedan lofvade han att Jerker snart nog skulle få köpa gården på billiga vilkor. Se då är det ingen fara.»

Mor Maja suckade och himlade en stund med ögonen. Derpå sade hon:

»Vet Jerker om, att du håller honom kär?»

»Ja visst. Det der har länge varit afgjortt oss emellan», svarade den vackra flickan enkelt och rent ut.

Det der svaret förbryllade alldeles mor Maja. Hon teg länge därför att ord fattades henne. Efter en stund återfick hon dock målföret och utbrast:

»Det blir nog ingenting af med det giftermålet.»

»Tro det», menade Ingrid spetsigt. »Jerker och jag ä' trogna mot hvarandra och då vet jag inte hvad som skall kunna hindra oss från att komma tillsammans.»

»Du har då glömt att far lefver?»

»Nej, det har jag inte glömt.»

»Vet du inte att han kan hindra ditt giftermål?»

»Det tror jag inte att han kan.»

»Trilskna unge», skrek mor Maja och nöp Ingrid häftigt i ena armen, »vet du inte att barnen ska lyda sina föräldrar?»

»Jo, det vet jag nog, men inte när föräldrarne vilja deras ofärd.»

»Inte vilja vi bereda din ofärd, inte», svarade Maja med vekare stämma.

»Jo visst vill ni det. Jag blir olycklig med Per och ändå vill ni att vi ska komma tillhoppa. Det blir min död.»

»Prat! Slidder, sladder!» utbrast Maja och stam-pade i golfvet. »Tala inte vidare derom, ty nu blir det som far och jag vill ha det.»

Ingrid svarade icke ett enda ord, men af minspelet i hennes ansigte då hon gick ut kunde man tydligt sluta sig till att hon föresatt sig att med alla möjliga vapen kämpa för seger åt sig och Jerker. Utan att lyssna till modrens rop tog hon genast vägen mot Skeinge adliga säteri, beläget ett stycke i sydvest från Ousby kyrkoby.

Det dröjde några dagar innan mor Maja vågade omtala för sin man dottrens envishet, ty hon fruktade att han i häftigheten skulle förgripa sig på Jerker. Men slutligen måste sanningen fram.

Oaktadt den kom så skonsamt som möjligt blef Håkan dock på det djupaste upprörd. Han till och med hotade Jerker till lifvet och vaktade under några dagar på honom. Men då fingo drängarne under Skeinge nys om Håkans anslag och som Jerker var allmänt omtyckt för sin redbara karakter, togo de en afton fatt på den lurande ousbybon och klappade om honom så grundligt, att han måste hålla sig vid sängen i nära nog en månads tid.

Emellertid bröt kriget ut; händelserna följde blixtsnabbt och omvexlande på hvarandra och ända till Ousby sträckte sig, såsom vi veta, krigsrörelserna. Den gamla kärleken till Danmark flammade upp hos mången, dock aldri häftigast hos den nu återställde Håkan. Ännu var dock största delen af befolkningen svenskt sinnad och uppviglandet måste därför ske i största hemlighet.

Saken blef ändock inom kort känd och Håkan utpekad såsom en ifrig danskvän. Till en början ansåg han det förenligt med klokheden och sin egen säkerhet att neka, men efter hand kommo dock så besvärande omständigheter i dagen emot honom, att han icke längreförmådde dölja sitt verkliga sinnelag. Det var några af Ingrids försmådda friare, som värst lågo efter honom och som

också satte i scen det uppträde, som förut blifvit om-
taladt.

Mannens bortförande och de hotelser, som utka-
stats mot honom, gjorde att mor Maja började »draga
öronen åt sig», såsom det heter. Mer än en gång öns-
skade hon nu att hon skulle haft Jerker hemma, men
denna önskan var nu omöjlig att få uppfylld. Jerker
hade nemligen på uppmaning af sin husbonde tillika
med flere af dennes tjenare slutit sig till de svenska
trupperna och låg nu i en annan del af landet, ifrigt
sysselsatt med att lära sig krigets konst.

Innan han begaf sig åstad hade han dock haft ett
hemligt möte med Ingrid i en af de små torparstugorna
under Skeinge. Der hade han ånyo mottagit de var-
maste försäkringar om hennes trohet och kärlek, och
lofvat henne tillbaka, att ingen annan än hon skulle
bli hans hustru. Några timmar derefter begaf han sig
i kamraternas sällskap upp till Wexjö, hvarifrån han
snart skickades nedåt Skåne åt Kristianstad till.

4.

När Magnus Stenbock ändteligen fått sina trupper
samlade bröt han upp från Ousby, sedan han först i
ett varmhjertadt tal uppmanat traktens innevånare att
vara trogna det svenska folket och göra danskarne allt
möjligt afbräck.

Straxt förr, än han sjelf steg till häst för att följa
efter sina borttågande trupper kommo mor Maja och
Ingrid emot honom, samt uppbjödo hela sin öfvertal-
ningsförmåga att få Håkan fri igen. Stenbock var då
i Burenskiölds och Lewenhaupts sällskap.

»Nådige herre», sade Ingrid till slut, då modrens
ord icke hade någon synbar verkan på Stenbock, som
var uppretad öfver de uppviglingar, som tillvitats Håkan,
och för hvilka han icke kunde neka, »alla människor
säga att ni är en så mild och rättvis herre, och det
är därför som vi...»

»Tala inte om honom», afbröt Stenbock med barsk ton, »jag vill . . .»

Han afbröt här sjelf sitt tal då han såg det sorgsna uttrycket i den unga flickans vackra ansigte och hans röst blef mjukare då han fortfor:

»Jag vill dock närmare tänka på saken. För tillfället har jag ej tid dertill. När fejden blifvit slut kan du ånyo påminna mig. Var emellertid lugn, intet ondt skall hända din far så framt han ej sjelf gifver anledning dertill.»

Utan att afvakta Ingrids nästa ord svingade sig Stenbock upp på hästen och sprängde bort.

»En rätt vacker flicka», utbrast Burenskiöld efter en stunds ridt.

»Jojo; det var nog bra att jag gjorde affären kort», inföll Stenbock skrattande, »annars hade väl de der vackra ögonen gjort så mycket att jag gifvit med mig. Sådant duger inte nu.»

Under en alltjemt tilltagande köld fortsattes marschen söderut och det med en hastighet, som gjorde att danskarne i Karlshamn började hysa betänkligheter vid att längre qvarstånna på denna plats. Efter några förberedelser begåfvo de sig skyndsamt derifrån och tågade i sträckmarscher till Kristianstad.

När Stenbock fick underrättelse härom beslöt han att använda list. Han vidtalade nemligen några säkra personer att förklädda begifva sig ned till den nämnde staden och sprida ut det ryktet, att han (Stenbock) skulle med all makt försöka att få in Kristianstad. Dessa utskickade fullgjorde sitt uppdrag till punkt och pricka och följden häraf blef den att danskarne så mycket möjligt var satte sig i försvarstillstånd, hvarjemte de refvo några öfver Helge å ledande bryggor.

I stället för att marschera rakt på Kristianstad begaf sig Stenbock så fort han erhållit underrättelse om att hans list krönts med önskad framgång, längre vesterut och besatte oförmodadt broarne vid Hasselbro och Foresta. Två vägar gingo der öfver Rönne å.

Vid underrättelsen om denna rörelse blefvo danskarne i Kristianstad ännu mera uppskrämda, ty de märkte nu att Stenbocks plan var att afskära dem

från hufvudhären vid Helsingborg. I största hast bröto de för den skull upp och skyndade i de häftigaste ilmarscher söderut, togo en lång omväg förbi Lund och inträffade, förföljda af den tappre öfverstelöjtnant Wilhelm Bennet, förminskade, trötta och modstulna, sent omsider i Helsingborg.

Östra delen af Skåne var nu befriad från danskar och Stenbock kunde sålunda göra sina små utflygter hvar han behagade för att bearbeta sinnena för sin sak. Malmö var oberördt af fienden. Stenbock fick också derifrån något understöd. Sålunda mer och mer rustad närmade han sig i korta dagsmarscher den plats, der fienden befann sig.

Det var ett ytterst vågsamt tåg han nu företog mot en fullt rustad, hånande och öfvermodig motståndare. Aldrig förut i krigshistorien har en sådan här som den stenbockska, så illa utrustad på alla möjliga sätt, gått emot en fiende. Men, det var kärleken till fosterjorden, som gaf detta unga och oöfvade manskap de krafter, som det behöfde. Denna kärlek underhölls också på alla upptänkliga sätt af den varmhjertade befälhafvaren, som sjelf gerna försakade allt, sömn, föda, alla bekvämligheter för att genom sitt uppförande gifva sina gossar ett föredöme, värdigt att efterfölja.

»Se ond ut, min gosse, så springer dansken för dig», var det uppmuntrande tilltal Stenbock hade åt hvar och en, som i hans tycke såg modstuln ut, och dessa ord förfelade aldrig att göra åsyftad verkan. De modstulna blickarne klarnade åter, de sänkta hufvudena reste sig på nytt och de vid sidorna nedhängande armarne fingo tillbaka den kraft, som vid tanken på den ovissa utgången blifvit för tillfället försvagad. Hvarje dylik uppmuntran åtföljdes nästan alltid af smärre penningebelöningar. Att göra honom ännu mera afhållen bidrog också det, att han sjelf icke höll sig för god till att när det behöfdes i egen person träda in i leden och lära sina pojkar hur de skulle bära sig åt vid handterandet af vapnen. Den slutliga följden häraf var den, att »getapojkarne» icke blefvo så goda att stängas med, såsom danskarne kort derefter fingo erfara.

Efter korta dagsmarscher, såsom ofvan blifvit nämnt, anlände svenska hären till Helsingborg och stannade i närheten af Alrum och Pylshult, det först nämnda stället beläget nära en mil, det sist nämnda ungefär tre fjerdedels mil norr om den nämnda staden. Vid Alrum förlades hären omkring kyrkan; vid Pylshults by uppläto bönderna med största beredvilighet sina bostäder åt de af marschen uttröttade svenska knektarne, hvilka till största delen måste bivouakera under bar himmel emedan hvarje tillstymmelse till tält saknades. Marken hade också frusit till så hårdt, att det var förenadt med den aldra största svårighet att gräfvä i den, hvadan några jordkojor icke heller kunde göras.

Stenbock och hans officerare från de högste till de lägste, höllo också under dessa dagar modet uppe hos de ovana krigarne genom att bittida och sent kampera bland dem. De bekymrade sig icke heller om några bekvämligheter, utan sofvo på den frusna marken, insvepta i sina kappor midt ibland manskapet. Åsynen häraf gjorde att folket glömde de lidanden, som det hade måst utstå och gerna lofvade att underkasta sig ännu större dylika, om de endast kunde bli förda mot fienden med det aldra första.

En morgon blef Stenbock plötsligt omringad af en stor skara soldater, nära nog en tredjedel från det af danskarne så djupt förhånade tråskoregementet. En gammal hvithårig gubbe af nämnde regemente förde ordet:

»Nu vilja vi inte ligga här längre och vänta», sade han och då han i detsamma blickade sig omkring, beledsagades hans ord af ett högt sorl, »för si här frysa vi snart till döds. Vi behöfvä värma oss och det skall nog göra blodet mera hett om vi få klubba på den förbannade jufen, så att han skall tacka sin Gud att han bara kommer fort härifrån. Detta är allas vår mening».

»Ja, ja, för oss mot fienden så fort som möjligt», ropade alla de andra enstämmigt. När Magnus Stenbock fick höra detta tal glänste hans ögon af fröjd

och han svarade med så hög stämma att hans ord förnummos af alla:

»Varen lugna, gossar; I skolen bli förda mot fienden så fort detta låter sig göra, och att det inte dröjer länge, det kan jag försäkra eder».

Ett ihållande jubel besvarade dessa hans ord. Knektarne skingrade sig och omtalade för sina kamrater det svar, som »Måns Bock» gifvit dem på deras framställan. Öfverallt i lägret mottogs denna under rättelse med glädje och hvar och en beredde sig med ifver till det arbete, som inom kort skulle börja.

Danskarnes misslyckade försök att intaga Skåne, innan Stenbock hann samla sina trupper, gjorde deras anförare Rewentlov så missmodig, att han blef sjuk och såg sig tvungen att lemna befälet åt en annan. Hans efterträdare blef Georg Rantzau, en modig och tapper officer, men föga försigtig. Det var också denna hans oförsigtighet, som beredde honom det nederlag, han led. I stället för att inom sina förskansningar vid Helsingborg invänta den angripande Stenbock, som i dylikt fall icke skulle kunnat vinna den fördel han sedermera vann, tågade Rantzau öfvermodigt ut på fältet och ställde sig i slagordning straxt norr om staden. Derigenom gaf han sina motståndare ett bättre tillfälle att kunna gå honom på lifvet. Hans öfvermod fick också här dödsstöten.

Se här en egendomlig jmförelse mellan danske och svenske konungens sätt att gå till väga vid uppmuntringarne till sina krigshärar. Fryxell skrifver härom: »En samtidig författare har anmärkt de båda konungarnes olika sätt att till hjeltebragder uppmana sin här. Den danske blef hemma och sade: *Gå!* den svenske gick förut och sade: *Kom!*»

5.

Vi förflytta oss nu in till staden Helsingborg.

I hörnet af Skolgatan och norra Kyrkogatan låg vid tiden för denna skildring ett af de största husen i nämnde stad. Det var uppfördt till en höjd af två våningar, någonting för den tiden ovanligt isynnerhet i en landsortsstad, samt var dessutom utsiradt med allehanda bilder, genom hvilka byggnaden fick ett ganska pryddligt utseende.

Bland alla de minnen, som vidlåde detta hus var det rosenkrandska mest känt. Då nemligen Helsingborg år 1676, d. v. s. under Karl XI:s minnesrika fejd med Danmark, intogs af svenskarne under Kristoffer Gyllenstjernas befäl, bebodde enkefru Rosenkrands med sina barn nämnde hus. Under den förfärliga striden på gatorna blef den gamla damen vittne till huru en af hennes söner föll. Upptänd af vrede skyndade då den yngste sonen upp på vinden och började att genom gluggarne deruppe skjuta ned på svenskarne, af hvilka ett par föllo för hans väl riktade kulor. Svenskarne med löjtnant Clodt i spetsen rusade in i huset och företogo en undersökning, som sträckte sig ända upp till vinden. Der hade unge Rosenkrands forskansat sig och var beredd på att sälja sitt lif så dyrt som möjligt. Alla uppmaningar att gifva sig besvarade han nekande. Öfvermakten var dock för stor; vindsdörren sprängdes och den tappre ynglingen föll, genomborrad af Clodts värja. Och långliga tider derefter talade folket icke utan vördnad om denne kække yngling, som dog kämpande mot sina fiender. Vördnaden var också mängden gång så stor, att de fleste lyfte på sina hufvudbonader när de gingo förbi det rosenkrandska huset.

Men under de trettiofyra år, som förflutit sedan denna sorgliga händelse inträffade och beröfvade den sörjande fru Rosenkrands två förhoppningsfulla söner, hade många och stora förändringar timat. Den rosenkrandska familjen lemnade Helsingborg och andra egare

tillträdde den boning, som för nämnde familj aldrig vidare skulle kunna blifva ett glädjens hemvist. Nedre våningens inredning förändrades och i de rum, der förut guldsmidda tjenare haft sina bostäder, öppnades ett tiotal år derefter en krog, som af folket erhöll det betecknande namnet »likkistan», till ett minne af den förut omtalade blodiga katastrofen derstädes.

»Likkistan» var en af de mest besökta krogarne i staden, och blef, när danskarne intogo platsen, ett tillhåll företrädesvis för knektar och det sämsta slöddret af stadens befolkning. Nämnde krog, mörk, rökig och otreflig såsom dylika nästen i forna tider vanligtvis voro, bestod af tre rum. De två största vette åt norra Kyrkogatan, det minsta åt Skolgatan. Ingången var ifrån den först nämnda gatan.

En mörk afton i sista hälften af februari månad 1710 var »likkistan» mer än vanligt öfverfylld med larmande, drickande och svärjande knektar, bönder och allehanda slags löst folk från staden och dess omnejd. En stor del af landtbefolkningen hade nemligen flytt in till Helsingborg vid svenskarnes annalkande, ty den gamla kärleken till danskarne lefde delvis ännu kvar, huru mycket svenskarne, och under sista tiden Magnus Stenbock, än bemödade sig om att väcka förtroende och kärlek till den nya regeringen.

Ett ymnigt snöfall hade under några dagar fallit, men som vädret nu var blidt och icke så litet regn nyligen fallit, hade all snön gått i vatten, i följd hvaraf gator och gränder stodo helt och hållet under vattnet. Torget var som en enda sjö och utanför den så kallade hattmakare Kobbs tomt belägen vid norra Strandgatans början, var det nästan omöjligt att komma fram, så högt hade vattnet stigit der.

Den ofvan nämnde aftonen var också snöfallet ganska rikligt, och när de stora flingorna genast smälte, ökade de naturligtvis på vattenmängden. En dimmig och tung vind tjöt också i knutarna och svängde den gnisslande krogskylten i sjelfva hörnet häftigt omkring den bugtiga jernstången.

Raglande och skrålande stretade soldater och ci-
vila om hvarandra mot nämnde krog. Utanför dörren

kom det först till gräl, då knektarne ville hindra några arbetare från att gå in i förväg. Grälet urartade snart till handgemäng och detta slutade först när en soldat och en bonde rullade i sitt blod på den smutsiga Kyrkogatan.

»För bort dem genast», befallde en officer, som i detsamma passerade förbi.

»Till lazarettet?» sporde en korporal.

»Soldaterna, ja», inföll officeren.

»Hvad ska' vi göra med bonden då?» sporde korporalen åter.

»Den der», utbrast officeren och sparkade föraktligt till den stackars landtmannen, som jemrande vältrade sig i smutsen, och hvilkens plågor ännu mera ökades genom den omenskliga behandling han rönste, »den der finns det ingen plats för på sjukhuset. Kasta honom först som sist i sjön; han skall ju ändock dö!»

Detta uppträde hade lockat en stor mängd landtbor till platsen. De tordes visserligen ej högt knota öfver den behandling som deras kamrat var utsatt för, men att döma af de ilskna blickar, som de kastade på officeren och knektarne och de halfhögt frammumlade förbannelserna, framgick det tydligt, att de endast afvaktade ett gynnsamt ögonblick för att tillfredsställa den hämnd, som glödde inom dem.

Värden på »likkistan» hette Casten Pallov. Det var en lång, mager rödhårig gubbe, om hvilken det gick allehanda hemska rykten angående hans företrädare, som plötsligt och utan den ringaste anledning försvunnit under det Casten ännu var uppassare på »likkistan». Casten hade derefter gift sig med hans enka, och det påstods man och man emellan, att han härvidlag begagnat maktspråk, samt att den stackars enkan gift sig med honom endast för att undgå att dela sin mans öde.

Men icke var det lönt för någon, eho det vara mände, att slå fram ett enda ord derom; han kunde vara säker på att vid lägligt tillfälle drabbas af Casten Pallovs hämnd. Kunde ej krogvärden sjelf utföra denna hämnd, visste han nog hvar han skulle

träffa personer villiga att åtaga sig densamma. Derför var också Casten så grundligt hatad som någonsin en människa kunde vara det, och det fanns icke en enda, som ej önskade honom allt möjligt ondt.

Men på samma gång som Casten Pallov var skurkaktig och lömsk, var han också en af de fegaste personer man kunde träffa på. Han bedref helst sina gerningar i mörkret, och kunde han komma åt att skicka en annan i sitt ställe för att utföra de lömska illdåden, gjorde han det företrädesvis.

Hopkrupen i en vrå i det yttersta rummet satt en ensam person och sneglade med lurande ögonkast på de innevarande. Ju högre larmet blef, desto fräckare och mera utmanande spände han blickarne i värden och dennes medhjelpare, en klotrund piga, som i munvighet sökte sin like.

Denne man, som hade öga för allt, men som hittills icke blifvit observerad af någon, var Håkan, vår gamle bekant.

»Håkan», torde läsaren utbrista, »han är ju som bäst på väg till Wexiö?»

Ja, nog var detta Stenbocks mening, men ödet hade beslutit helt annorlunda. Då ryttaretruppen hunnit upp till Stenbrohult började natten falla på, hvarjemte det blef ett sådant »Herrans väder», att truppens befälhafvare ansåg för bäst och klokast att låta både människor och djur komma under tak. Största delen blef sålunda välvilligt emottagen i de kringliggande bondgårdarne; fången och ett par af dennes väktare inqvarterades dock i kyrkans vapenhus, hvarifrån det icke skulle bli så lätt att rymma, sade den gamle klockaren.

Men, då midnatten inbrutit och de båda väktarne inlumrat, steg Håkan varligt upp. Månen sken så vänligt in genom det långsmala tornfönstret och belyste de söndertagna delarne af kyrkans gamla »stock». En blixtnabb tanke genomfor Håkans hjerna. Skulle han icke kunna göra sig på något sätt betjent af dessa verktyg? Han försökte att lyfta den minsta biten; det gick lätt för sig. Han försökte att svänga den öfver sitt hufvud; detta gick också lätt för sig.

Sedan han med blickarne en god stund mätt det lilla fönstret, och till slut hunnit öfvertyga sig om, att det skulle kunna gå för sig att komma igenom det, lyfte han ånyo den gamla »stockbiten», tog säkert märke på den ena soldatens hufvud och lät träklumpen med all kraft falla ned på detsamma. Soldaten svinnade genast af, men vid det buller, som klumpen gjorde i det tomma vapenhuset, vaknade hans kamrat. Denne hann dock icke mer än nätt och jemt få upp ena ögat till hälften, förrän »stockbiten» drabbade äfven hans skalle just vid tinningen och det så våldsamt, att *han* för alltid »lurade af».

Hastigt genomsökte Håkan derefter de båda knektarnes fickor, om de till äfventyrs skulle gömma nyckeln till kyrkodörren, men här hade han otur. Den gamle klockaren hade nemligen tagit både nyckeln till yttre dörren och till dörren mellan vapenhuset och kyrkans skepp med sig.

Här fanns således ingen annan utväg för Håkan, än att försöka komma ut genom den smala torngluggen. Det gröna glaset var snart utslaget och föll ned på snön utan att gifva något synnerligt buller ifrån sig.

Men, nu återstod det värsta, ty gluggen var så smal, att Håkan ej kunde tränga sig ut med kläderna på sig. Han funderade en stund på hvad han skulle göra, och slutligen hade han detta klart för sig.

»Det duger inte att jag stannar qvar här», mumlade han för sig sjelf, »jag skall då i morgon med all säkerhet vara dödens man. Således raskt till verket. Hvad gör det att jag får frysa några minuter; jag får nog derefter springa mig varm under den jagt, som svensken inte skall underlåta att anställa på mig».

Sedan han derefter bemäktigat sig så många vapen han behöfde, klättrade han ånyo upp i gluggen, kastade först ned vapnen och derefter det ena klädesplagget efter det andra. Allt efter som han blef smälare försökte han att tränga sig ut genom gluggen, men han märkte snart, att detta icke skulle kunna gå för sig med mindre än att han klädde af sig splitter

naken. Då först skulle han kanske ha någon utsigt till att lyckas.

Men, om gluggen ändock skulle vara för smal, hvad skulle han då taga sig till, då nästan alla kläderna lågo der nere på snön? Det var en föga afunds- värd belägenhet han råkat i. Han försökte ändå.

Slutligen stod han i gluggen i samma dräkt, som historien säger att Adam och Eva hade när de vandrade i paradiset före syndafallet. Håkan frös som om han legat infrusen i ett isstycke. Han försökte ånyo. UtkrypanDET gick nu för sig ytterst långsamt, men säkert, och ehuru han sargade sönder kroppen öfverallt, fortsatte han dock att arbeta sig ut.

Ändtligen återstod endast hufvudet. I glädjen öfver att försöket lyckats släppte han taget med ena handen. Den andra var för svag att hålla hela kroppen uppe eftersom den saknade nödigt fäste i den jemna gluggen, hvadan Håkan störtade baklänges ned i snön, som öfverhöljde honom med ett intensivt moln. I fallet råkade han stöta ena sidan mot den stulna musköttens kolf, i följd hvaraf han låg några minuter afdånad. Den temligen skarpa kölden återväckte honom dock till lif igen.

Skälfvande af köld sprang han upp, klädde sig hastigt och tog derefter vägen ned till den närbelägna sjön Möckeln, hvars strand han följde söderut. Vid Elmhult, der sjön slutar, tog han af rakt åt vester, följde smålandsgränsen ända till Halland, samt gick vid Björnamåsa in på Hallands ås, och derifrån ned till Helsingborg, der han beredvilligt blef insläppt, så snart han sagt sig vara en danskvän.

Det var endast ett par dagar före svenska härens ankomst till Alrum och Pylshult som Håkan anlände till förut nämnde ort och ställe.

Medan han nu satt i sin vrå och med rofdjursblickar betraktade de larmande kroggästerna under det ilskan och hatet glödde i hans själ, vände sig en lång knekt med ett fult utseende mot honom:

»Hvad är du för en gök», skrek dansken och raglade fram till Håkan? »Du ska' vid alla djeflar bjuda på bränvin om du inte vill ha stryk».

»Gök, det kan du vara sjelf», inföll Håkan snäsigt. För sig sjelf tänkte han: »att inte Per snart kommer; han skulle ändock vara här nu. Jag träffade honom ju i går. Den stackarn är flyktning liksom jag. Jojo, så går det när man vandrar ärliga vägar. Jaja, ingen annan än Per i Gräshult ska' ha Ingrid. Ack, du lefvande Gud, om jag ändock kunde få tag i Jerker och den satans röde Jan, o, hvad det skulle kännas skönt att få hämnas på dem! jag skulle...»

»Gök ... sa du ... gö--ök...» hördes i detsamma den jutske knektens af öl och bränvin stapplande stämma alldeles invid Håkans bord, »jag ska' ge dig för...»

Han uttalade icke meningen, utan höjde i detsamma tennstopet, som han bar i handen, för att slunga det rakt i Håkans ansigte, men råkade kasta miste och träffade i stället Casten Pallov rakt i pannan, så att han, rätt så lång han var, svärjande och skrålande tumlade baklänges under disken.

Men när dansken kastade stopet förlorade också han balansen och störtade rakt på hufvudet framför det bord, vid hvilket Håkan hade tagit plats. I fallet stötte han hufvudet så våldsamt mot bordskanten, att han svimnade af.

Casten Pallov kom snart till sans igen. Rytande af vrede reste han sig upp och då han varseblef Håkan, skrek han, under det han hötte åt honom med en lång och bredbladig knif:

»Var det du, din sakramenskade bondlurk, som kastade stopet?»

»Nej», svarade Håkan och pekade på knekten vid sina fötter, »han ligger der».

Casten Pallov lutade sig öfver disken och fick syn på den afsvinnade. Upptänd af raseri som han var tog han en ansats för att kasta sig öfver disken, men hejdades af den fallne knektens kamrater. Innan Casten visste ordet af låg han ånyo raklång på golvet bakom disken.

Just i detsamma trängde sig en karl hastigt genom de larmande knektarne och bönderna och styrde

kosan rakt fram till Håkan. När denne varseblef den nykomne, blef hans ansigte betydligt gladare.

»Nå, ändtligen kom du, Per», utbrast han och räckte sin blifvande måg handen. »Hvad nytt?»

»Mycket».

»Såå, det måste du tala om».

Och med dessa ord satte han fram en ledig stol åt Per i Gräshult, under det han sade till den klotrunda pigan, som blifvit blekare af förskräckelse vid åsynen af världens andra fall:

»Mera bränvin och öl hit».

»Men här kan man väl inte prata ostörd», menade Per och såg sig betydelsefullt omkring.

»Jo vars, prata du så mycket du vill, svensken har väl långa öron, men ända hit räkka de ändå inte! Här kan inte bocken stånga oss!»

Deesa ord, uttalade med hög röst, hördes af de närmast stående knektarne, som besvarade Håkans uttryck med vilda tjut, svordomar och utropet:

»Ned med getapojkarne! Död åt bocken!»

Håkan och Per i Gräshult instämde sjelfva i detta rop, ty de hade, som vi veta, skäl dertill.

Sedan larmet någorlunda lagt sig, sade den först nämnde:

»Nå, fram med hvad du nu har på hjertat».

Per harklade en stund liksom ville han dermed finna de ord, som fattades honom, derpå sade han:

»En dansk ströfkår har i middags tagit några fångar».

»Hvad rör det oss?»

»Jo, mera än du tror».

Håkan betraktade Per i Gräshult med blickar, hvilka tydligen sade så mycket som: är du galen eller håller du på att bli det. Per begrep tillfyllest detta stumma språk och svarade derföre:

»Galen är jag inte, ej heller tänker jag på att bli det, men det är som jag säger. Bland fångarne ä' två personer, som du och jag ha särdeles goda ögon till».

»Jag förstår dig ännu inte. Tala tydligare. Hvad skulle det vara för personer?»

»Jerker och röde Jan».

Per hann knappt få sista bokstafven öfver läparne, då Håkan gjorde en så häftig rörelse, att han nära nog slagit till golfvet det requirerade och nysst framsatta ölet och bränvinet.

»Det är inte möjligt», skrek han och slog knutna handen i bordet, så att det dånade i rummet. »Du drifver bara gäck med mig».

»Nej, Håkan, det är dagsens sanning», inföll Per, »ty jag har sjelf sett dem här?»

»Har du sjelf sett dem?»

»Ja».

»Ha de sett dig då?»

»Ja vars».

»Nå, hur sågo de då ut?»

»Snopna förstås. Jerker glodde som om han ville genomborra mig med ögonen, men röde Jan såg alldeles ut som om han ätit upp nådären för räfven».

»Bra, bra», utbrast Håkan och gnuggade händerna, »vet du hvar de förvaras?»

»I Kärnan naturligtvis».

»Skönt, då ska de inte komma undan! Röde Jan ska' till fullo få betaldt för uppträdet i Ousby häromsistens och Jerker för det att han förledt Ingrid».

»Om den saken vill jag vara med. Du vet att jag har skäl dertill», inföll Per och skrattade ilsket. »Men drick nu ur, så få vi en ny påfyllning».

»Tåla vi det?» sporde Håkan försigtigt. »Jag har sett huru det gått med den der», fortfor han och pekade på den vid hans fötter afsvimnade soldaten, som kamraterna icke brydde sig om att ens flytta åt sidan.

»Åh, så du pratar! tåla vid några glas! Jo visst. Vi ska dricka för segern öfver svensken!»

»Topp», skreko ett par närstående knektar, som lagt märke till Pers ord, »vi vilja vara med. Ned med svensken. Död åt bocken!»

Casten Pallov, som åter hunnit resa sig från sin obeqväma ställning bakom disken, instämdé af fullaste hjerta i denna önskan. För att ställa sig ännu mera

in hos danskarne slog han sig också lös och bjöd alla de innevarande på fri förtäring.

Fulla och halffulla, som nästan alla voro förut, blef största delen qvarliggande på golvet. Gräl och slagsmål följde snart på superiet, och inom kort voro alla de innevarande, icke ens Håkan och Per undantagna, inbegripna i en vild kämpalek. Blanka vapen, knyt-näfvar, öl- och bränvinsstop hveno genom den af tobaksrök, öl- och bränvinsångor mättade luften; skällsord än på skånska och än på danska öfverröstade till och med de sårades högljudda jemmerrop. Aldrig förut hade »likkistan» varit skådeplatsen för ett sådant vildt uppträde; aldrig heller förut hade den gjort större skäl för detta sitt namn.

Men ännu hemskare skulle uppträdet sluta. Då slagsmålet var på sin höjdpunkt, då armar och ben knäcktes, hufvudskålar spräcktes och blodet började flyta i strömmar, råkade en af kämparne att slå ned den öfver disken hängande oljelampan. I en hast blef det beckande mörkt i rummet och slagsmålet måste därför upphöra, men plötsligt stod disken med alla sina brännbara ämnen samt de bakom liggande faten i ljusan låga. Elden grep med sådan förfärlig hastighet omkring sig, att Casten Pallov endast med yttersta möda och med brinnande hår kunde rädda sig genom att handlöst kasta sig öfver disken. Han kom på hufvudet rakt ned i en utanför disken stående vattensä, och denna omständighet var det, som räddade hans lif. Hans klotrunda piga deremot förmådde ej att göra samma hopp, hvadan hon snart omhvärfdes af de fräsande lågorna.

Vid åsynen af branden upphörde visserligen slagsmålet, men faran var därför på långt när icke öfverstånden. En förfärlig trängsel uppstod när alla rusade mot dörren och mot fönsterna. Många klämdes här förderfvade, många trampades skoningslöst ned, för att sedermera, oförmögna att resa sig, falla ett byte för de giriga lågorna.

Håkan och Per i Gräshult voro de förste, som lyckades komma upp i samma fönster. Men efter dem rusade de tjutande knektarne och försökte att

rycka ned dem för att sjelfva bereda sig utväg att komma undan.

Sålunda hade en dylik knekt gripit tag i Håkans tröja, en annan i Pers vidbyxor. Räddningen hängde här på ett hår. Framför dem låg gatan, bakom dem döden i lågorna, som mer och mer funno näring och minut efter minut närmade sig, pådrifne af luftdraget från den utsparkade dörren och de sönderslagna fönstren.

»Släpp mig», skrek Per och gjorde en förtviflad ansträngning att kasta sig handlöst ut på den ett par alnar under honom liggande gatan.

Hånskratt och svordomar blef det svar han fick. Då tog han ett förtvifladt steg. Med ena foten sparkade han den soldaten, som höll honom fast, så våldsamt rakt i ansigtet, att han vrålände störtade baklänges. Ett hopp och Per stod oskadad nere på gatan.

Håkan hade blixtnabbt följt det exempel, som Per gaf och följderna deraf blef densamma.

»Det var förfärliga ögonblick», pustade Håkan, »kom och låt oss nu styra kosan till Kärnan, jag skulle bra gerna ha velat att Jerker och röde Jan funnits der inne på »likkistan».

De båda ousbyborna skyndade derefter snedt öfver torget, veko af in på Norra Storgatan och stannade icke förr, än de hunnit fram till en liten rödmålad stuga belägen vid Springpostgränden, just på det ställe, der nämnde gränd böjer af i rätt vinkel innan den mynnar ut i landsvägen till Engelholm.

Sedan de knackat ett par hårda slag på den skrangliga dörren blefvo de insläppta.

Hjelp anlände snart till brandstället, men det dröjde till långt fram på morgonen innan all fara kunde anses vara öfverstånden. Öfver tjugu lik hittades då inne i »likkistan».

6.

Det var sannt som Per i Gråshult sade, nemligen att Jerker och röde Jan hade blifvit tillfångatagna under ett ströftåg, som de gjorde i sällskap med en afdelning af Gyllenstjernas folk och Wilhelm Bennets ryttare.

Stridsbegäret lockade de båda ynglingarne ut lika så mycket som åtrån efter att utmärka sig. Jerker hade dessutom ett annat skäl till att väcka Stenbocks uppmärksamhet. Under tåget söderut hade han nemligen visat sig mera uthållig när det gällde strapatser än de fleste nyutskrifne. Mången gång under marscherna hade han med den största beredvillighet hjälpt sina kamrater, än med att bära den tunga packningen, än med att skaffa dem mat och tjenliga lägerplatser. Det arbetsamma lif han städse fört och de vandringar han ofta under smällkalla vintrar gjort genom de stora skogar, som lydde under Skeinge säteri, hade härdat honom, så att han mera än mången annan kunde stå emot besvärigheterna under en sådan marsch, som den, hvilken den stenbockska hären nu måste företaga.

Magnus Stenbock hade vid flera tillfällen uppmärksammat den hurtige unge bonden och många gånger tänkt på att språka honom an, men än hade ett, än ett annat hinder kommit i vägen.

Ändtligen kom han en dag i tillfälle att språka an Jerker. Det var under det den afdelning den unge skeingebonden tillhörde marscherade ned till Foresta bro för att afskåra danskarne i Kristianstad återtåget på denna väg, något som äfven lyckades, såsom vi sett af det föregående.

Bland de trötta knektarne, som der och hvar endast med möda förmådde släpa sig fram, befann sig också en pojke, som såg ut att ej vara mycket öfver åder-ton år. Långe hade han manligt kämpat mot hunger och köld, men slutligen blefvo krafterna svagare, och med ett stönande läte sjönk han ned bredvid det snö-

höljda landsvägsdiket. Geväret föll ur hans stelnande händer och packningen drog öfverkroppen djupare ned mot den kalla drifvan. Hopar af knektar marscherade förbi honom, men flertalet skänkte den trötta kamraten knappt en blick. Många voro också sjelfva så medtagna, att de med största möda kunde reda sig sjelfva, så mycket mindre hjälpa andra.

Just då ynglingens kropp sjönk tillsammans i den dvala, som plägar föregå förfrysningen och hans matta ögon slöto sig för att kanske aldrig mera öppnas, råkade Jerker att gå förbi.

Huru trött han än var gick han dock fram till den halfstelnade ynglingen, lyfte upp hans hufvud och hällde de få återstående bränvinsdroppar han hade kvar i sin fältflaska i den tröttes mun.

Verkan deraf var nästan ögonblicklig. Lemmarne rätade ut sig och de bleka läpparne framstammade ett knappt hörbart tack.

Men Jerker var icke nöjd med att ha gjort endast denna goda gerning. Sedan han tagit den till hälften förfrusne krigskamratens gevär och rensel, fattade han honom sjelf om midjan och ledde honom sålunda i början sakta, men småningom hastigare framåt. Foresta bro skymtade redan fram mellan de snöhöljda träden och med denna syn kom äfven hoppet om någorlunda goda kvarter, åtminstone tak öfver hufvudet och några vedpinnar till en brasa om lyckan vore någorlunda gynsam.

Bränvinsdropparne och den hastiga marschen hade småningom återgifvit den unge krigsmannen en del af de förlorade krafterna, och när truppen äntligen bröt ned på bryggan, gick han utan stöd och med nästan lika spänstig gång som de andra. Jerker hade nu den tillfredsställelsen att ha räddat ett människolif.

Hans vackra handling hade också observerats af Stenbock, som jemte sina förnämsta officerare kom ridande ett litet stycke bakefter den trupp, vid hvilken Jerker befann sig.

Sedan lägerplatserna väl blifvit intagna vid Foresta befallde Stenbock att Jerker skulle infinna sig

i hans bostad. Den unge bonden undrade storligen hvad som nu skulle komma, men som han med sig sjelf visste, att han icke på något sätt handlat orätt eller uppfört sig illa, så gick han frimodigt till Stenbock. Han såg dock genast vid första inträdet i det lilla skröpliga rum, der Skånes befriare tagit sitt högqvarter, att han icke hade något ondt att vänta.

»Jag såg din vackra och uppoffrande handling i dag mot den stackars gossen, som låg halffrusen i diket», sade generalen och gaf Jerker ett tecken att stiga närmare. »Denna handling hedrar dig så mycket mera, som jag vet att du ej känner den, som du ryckte undan en oundviklig död. Hvad heter du, och hvarifrån är du?»

Rodnande som en pion öfver det i hans tycke oförtjenta beröm, som kom honom till del, redogjorde Jerker utförligt för sina lefnadsomständigheter och slutade med dessa ord:

»Och nu har jag gått med i striden dels för att få hjelpa till att köra juten ur landet och dels för att bli värdig Ingrid. Jag har hört sägas att en ärlig och käck krigsman har bättre tur i sitt frieri än andra».

Jerkers öppenhjertiga svar gjorde Stenbock munter och han skrattade rätt godt deråt. Sedan han talat ännu en lång stund med den unge bonden, afskedade han honom med dessa ord:

»Uppför dig alltid som en redlig krigsman och ditt hopp skall inte komma på skam. Skulle du också någon gång behöfva hjelp, så vänd dig till mig, och om det står i min makt att gifva dig den behöfliga hjelpen, så skall du få den. Adjö med dig nu!»

Medan Jerker och röde Jan nu lågo fängslade i en af Kärnans underjordiska hålör kom den först nämnde att erinra sig samtalet med Stenbock i stugan vid Foresta bro.

»Ja», mumlade han då suckande för sig sjelf, »nu skulle allt den der hjelpen vara god att ha, men det tjenar ingenting till att nu tänka derpå. Visste han dock att jag befunne mig här, så skulle han nog göra allt hvad i hans förmåga stode för att rycka mig

ur denna fördömda klämma, som min egen oförsigtighet störtat mig uti. Men hvad tjenar det väl till att ängslas i förväg, det blir kanske bra med tiden.»

Så resonnerade Jerker, men röde Jan var raka motsatsen till honom. Han förbannade högljudt och under vredgade utrop att han låtit förläda sig till att deltaga i rekognosceringen, och svor dyra eder på, att han aldrig mera skulle utsätta sig för dylika faror, om han nu genomginge denna. Med ett ord, röde Jan visade i allt sitt görande oah låtande en sådan modstulenhets, att Jerker till slut blef allvarsamt ond och började taga honom i en väl behöflig upptuktelse.

Medan Jerker höll på härmed, öppnades fängelsedörren och en officer inträdde, åtföljd af fyra ända till tänderna beväpnade knektar.

»Hi, hi, hi», sade officeren skrattande, »nu gäller det! Upp med er!

Denne officer var densamme som med sin afdelning tagit Jerker och röde Jan tillfånga.

»Gäller! Hvad är det som gäller», menade Jan och tittade glåmigt på danskarne, »hvad gäller det?»

»Ert skinn!»

»Vårt skinn», inföll Jerker och hajade till, »hvad vill detta säga?»

»Hå, hå», skrattade officeren ånyo hånfullt. »ni ha blifvit tagna med vapen i hand! Förstå ni nu?»

»Men, vi ä' soldater.»

»Soldater», utbrast dansken och slog händerna tillsammans, hvarefter han en stund på det spefullaste sätt betraktade de båda fångarne, och deras en soldatklädnad långt ifrån liknande utrustning. »Nej», fortfor han och pekade på de honom åtföljande knektarne, hvilkas grymma och hånfulla blickar mer än en gång retade Jerker, så att han för sig sjelf heligt lofvade, att ge dem duktigt på pelsen ifall han så kunde komma åt, »det der är soldater, det, men ni ä' bara usla upprorsmän!»

»Upprorsmän», utbrast röde Jan, som nu tog mera mod till sig, »nej, vi ä' ärliga svenska undersåter.»

»Ja, det ä' vi, och det ska vi också bli ända till vår död», ifyllde Jerker manhaftigt.

»Ja ja, har jag inte rätt», skrek officeren retad öfver det motstånd han rönte. »Just det, att ni ä' svenska undersåter gör att ni ä' upprorsmän mot oss, ty *Skåne tillhör rättvisligen Danmark*», slutade dansken med tonvigt på dessa ord.

»Det är en elemenskad lögn», inföll Jerker, »Skåne tillhör Sverige och skall äfven för alltid göra så. Kom ihåg det.»

»Få väl se, få väl se», svarade officeren grinande, »men kom nu, galgen väntar.»

Vid dessa ord från officerens läppar hoppade de båda fångarne ordentligt till. Med lystna blickar sågo de sig om efter ett vapen, men fåfängt; deras egna hade blifvit dem frantagna. De voro helt och hållet redlösa och utan förskoning öfverlemnade åt fiendens grymhet och hämndbegär.

»Ja, det der sättet är er likt, fege stackare», sade Jerker lugnt. »Kom och tag mig då!»

En af knektarne trädde fram, men vig som Jerker var ryckte han blixtsnabbt den långa bajonetten från honom. Allt hade gått för sig på nästan mindre tid än en sekund.

»Kryp nu bakom mig, du Jan», skrek den unge bonden med dundrande stämma, »nu ska' jag lära juten en annan dans. Får nu se om hans granna rock bättre skyddar honom än bondtröjan mig.»

Danskarne voro till den grad förbluffade af Jerkers oförmodade uppträdande, att de på en lång stund icke kunde komma sig före att göra någonting. Men slutligen tyckte väl officeren, att detta trots gick något för långt. Med dundrande stämma befallde han därför sina knektar att gemensamt anfälla Jerker och taga honom lefvande eller död.

»Men aldrig helst lefvande», sade han på sitt grymma sätt, »ty det gör inte vårt trogna folk någon glädje alls att se ett par döda kroppar hängas upp.»

Jerker försvarade både sig och Jan en lång stund på det käckaste och till den framgång han i början hade bidrog icke så litet det tränga utrymmet, som hindrade danskarne från att med fördel använda sina

vapen. Hade Jan också haft en bajonett, skulle ännu flere jutar bitit i gräset.

Två dylika lågo sprattlande på det under striden uppsparkade jordgolvet. Vid ett tillfälle då fienden drog sig mot dörren för att hemta andan, räckte sig Jan hastigt fram för att bemäktiga sig den ene danskens vapen, men erhöill i detsamma ett styng i ena armen, så att han tumlade tillbaka mot väggen.

»Låt mig sköta de kanaljerna ensam», skrek Jerker, »jag skall lära dem att slåss, jag!»

Stridsbullret hade väckt den förbi gående Rantzaus uppmärksamhet. Medtagande några knektar begaf han sig direkte ned till fångarnes fängelse. Vid den syn, som här mötte hans blickar, studsade han.

»Hvad», skrek han slutligen och gaf officeren en skarpt ogillande blick, »hvad ta'r ni er till! Är det skick af er, att anfalla en enda, och», fortfor han, »det är större skam af er, att med så många knektar inte kunna besegra en enda bonde. Förklara er!»

Rodnande af blygsel måste officeren berätta om början till uppträdet. Då han med flit förbigick sitt samtal med de båda fångarne, upprepade Jerker i stället detsamma och slutade med dessa ord:

»Ni ser mig ut att vara en rättrådig man. Till er öfverlemnar jag mig, men inte till någon annan af ert folk.»

»Ja, det beror på, det», svarade Georg Rantzau, i det ett besynnerligt leende spelade kring hans läppar. »Ni ha ju blifvit tagna med vapen i hand.»

»Vi göra som många andra; vi försvara vår fosterjord mot inkräktarne», svarade Jerker käckt.

Detta rättframma och orädda svar tycktes för några ögonblick göra ett djupt intryck på den danske befälhafvaren. Det syntes tydligt att han till en början kände sig betydligt slagen deraf, ty hans blickar irrade utan mål omkring och ena handen for oupphörligt öfver pannan, liksom ville han dermed reda de stridiga tankar, som stormade in på honom. Till slut sade han:

»Vill du gifva dig utan motstånd?»

»Ja», svarade Jerker, som tydligt insåg att allt

motstånd skulle vara förgäfves mot en sådan betydlig öfvermakt, »jag ger mig.»

»På nåd och onåd?»

»Ja, på nåd och onåd», svarade Jerker suckande.

Med dessa ord sänkte han det gevär, som under den korta striden redan blifvit två jutars bane. När Rantzau såg detta, sade han till officeren:

»För ned dem till torget. En kommission skall döma dem. Behandla dem väl så länge.»

Med dessa ord aflägsnade han sig hastigt för att slippa höra de protester, som Jerker redan framkastade.

Knappt hade generalen försvunnit, när danskarne mangrannt kastade sig öfver de båda fångarne och bundo deras händer, under det de öfveröste dem med de gröfsta tillmälen, som deras språk kunde uppfinna. Sedan Jerker och Jan sålunda blifvit fångslade utfördes de omgifna af en stark vakt.

»Ja, ja», hånade den först nämnde, i det han upplyfte sina bundna händer så högt han förmådde, »det var allt bäst att ni fångslade oss, annars kunde vi ha börjat samma lek med er som för en stund sedan, ha, ha, ha!»

»Ha, ha, ha», skrattade också Jan, som nu tagit mera mod till sig då han såg den käckhet, med hvilken kamraten uppträdde, »de töras inte låta oss gå lösa och lediga, ha, ha, ha...»

Hans läppar tillslötos här af ett kraftigt knyt-näfslag från den närmast gående knekten. Officeren sjelf hade icke heller hållit sig för god att på samma sätt gifva Jerker sin missbelåtenhet till känna öfver hans frispråkighet.

Fångtransporten, ty en dylik var det ju som tog vägen ut från Kärnan, styrde kosan mot bommen på engelholmsvägen och vek derefter af in i den förut nämnda krokiga Springpostgränden. När den passerade förbi det lilla röda huset, slogs dess skrangliga dörr upp, och Per i Gräsbulut sprang ut, under det han ifrigt ropade inåt stugan:

»Kom ut, Håkan, så får du se, att jag inte ljugit för dig!»

Den påkallade ousbybon, Ingrid's far, syntes i det-

samma i dörröppningen, och då han varseblef de bundne fångarne, bredde sig ett leende af den tydligaste skadeglädje öfver hans anlete.

»Satan vare lofvad, att ni ändtligen ä' fast», skrek han och sprang fram i afsigt att förgripa sig på Jerker och Jan, men soldaterna stötte honom häftigt tillbaka. De voro ändock så pass menskliga, att de icke tilläto någon annan än de sjelfva att misshandla och håna de värnlöse fångarne.

»Vi ska' följa med och se hvart de ta' vägen», skrek Håkan. »Kan mitt ord betyda något inför generalen, så ska' de inte komma lefvande härifrån!»

»Nej, det ska' de inte», bedyrade Per i Gråshult, »det vill jag också vara man för.»

Redan vid första åsynen af Håkan hade Jerker känt liksom en ström af glädje gå igenom sitt bröst. Det glädde honom nemligen att Håkan kommit undan det straff, som ovilkorligen skulle drabbat honom i Vexjö, ty hur mycket han än i själ och hjerta ogillade hans tankar i politiskt hänseende, kunde han ändock icke önska något ondt öfver den, som ju skulle bli hans svärfader om allt ginge så, som han och Ingrid hoppades. Hvad Per i Gråshult angick skulle han dock icke haft något emot att denne rival fått en väl behöflig näsbränna för sitt högmod och sitt oförskämda uppträdandes skull.

På alla de smädelser och hånfulla utlåtelse, som Håkan och Per i Gråshult öfveröste honom med under den långsamma färden fram till torget, svarade han likväl icke ett enda ord. Många gånger måste han till och med med armbågen knuffa till röde Jan i sidan, på det att han icke genom sina sarkasmer skulle reta fienden ännu mera. Ju närmare tåget kom torget, desto större blef den folkhop, som under skymfliga tillmälen, och icke så sällan under stenkastning följde de försvarslöse fångarne. Till och med druckna soldater respekterade så litet den ordning, som borde vara gällande hos en så pass disciplinerad armée som den danska, att de till och med allvarsamt gjorde försök att rycka fångarne från vakten, för att, såsom de skrikande uttryckte sig,

göra processen kort, efter som de ändock en gång skulle hängas.

Sedan officeren länge förgäfves uppmanat folket och knektarne att förhålla sig lugna, måste han requirera en starkare vakt. Med denna föste han snart undan orostiftarne och lät arrestera de värste af dem, deribland fyra soldater af konungens eget garde.

Sedan detta var gjordt förde han sina fångar lyckligt till ort och ställe, der de skulle få sin dom.

Men folkmassan följde dock efter på vederbörligt afstånd, tjutande och skrålande och då och då slungande stenar mot fångarne, som likväl icke blefvo träffade af någon enda.

7.

På den förut omnämnde hattmakaren Kobbs tomt, från hvilken det ymniga vattenflödet nu till största delen försvunnit, låg vid denna tid en långsträckt rödmålad byggnad, i hvars östra ända den nämnde hattfabriken var inrymd. Den var en bland de första af det slaget i Helsingborg och dess egare, som för länge sedan skattat åt förgängelsen, och efter hvilken tomten blifvit uppkallad, hade för den skull samlat en icke så liten förmögenhet på denna industri.

Det var nu Kobbs afkomlingar, som egde tomten och drefvo samma yrke som deras stamfader.

Andra ändan af huset inrymde både tvätt- och bryggstuga, och det påstods allmänt i trakten, att det bästa ölet, som fanns i många härader, ja till och med i hela Malmöhus höfdingedöme, kom derifrån.

Kriget och dermed förknippade händelser hade dock förändrat mycket. Hattfabriken var stängd af brist på kunder och material, ty sådant kunde nu ej erhållas utifrån ens för penningar, en vara, som annars plägar öppna de mest tillslutna dörrar. Tvätt- och bryggstugorna hade blifvit utrymda och användes af

danskarne till en sorts tingssal, sedan träväggen dem emellan helt enkelt brutits ned.

Det var i detta rymliga rum, som Jerker och röde Jan skulle dömas. Utanför på torget larmade menigheten och som de stora fönstren stodo vidöppna kunde fångarne obehindradt se utåt, och de ute varande lika obehindradt se hvad som försiggick i denna improviserade »tingssal».

Utan att akta de stötar, knuffningar och skällsord, för hvilka de utsattes, hade Per i Gräshult och Håkan armbågat sig fram till det ena fönstret, beläget knappt en aln från marken. Med båda armarne hvilande på fönsterposten för att hindra andra nyfikna från att träda emellan och sålunda tränga undan dem från denna bekväma ställning, kunde de icke allenast obehindradt se in i rummet, utan äfven tydligt höra hvarje ord som talades der inne.

Med säkra steg närmade sig Jerker och röde Jan det midt på golfvet stående dombordet, kring hvilket några högre officerare hade tagit plats, och betraktade med grymma miner fångarne, antagligen för att så mycket mera imponera på dem.

»De tyckas alls inte vara rädda af sig», utbrast Per i Gräshult och gaf Jerker en ilsken blick just som han passerade förbi.

»Ja, det är nu det, så länge», inföll Håkan, »men vänta bara; de falla nog till fota.»

Jerker hörde dessa ord. Han vände också hufvudet helt likgiltigt åt sidan och gaf Håkan en så fast och på samma gång förebrående blick, att den gamla ousbybon kände sig helt förlägen.

»Såg du hur fräck han var», hviskade Per i Gräshult, som med möda kunde afhålla sig från att gifva sin harm luft i ilskna utgjutelser.

Håkan besvarade ej hans fråga. I stället for han med den ena handen häftigt fram och tillbaka öfver det tjocka skägget, liksom hade han skämts betydligt.

Ordföranden i denna krigsrätt, som endast hade till ändamål att döma de båda fångarne, som enligt danskarnes rättsbegrepp voro upprorsmän mot den konung och den regering, som redan för femtiotvå år

sedan förlorade Skåne tillika med flere provinser genom freden i Roeskilde, var en gammal major, en kvarleva sedan snapphanekriget mot Karl XI.

Den gamle krutgubben, som nu såg något illa, och därför endast användes i sådana förrättningar som denna, hvartill han nu var särdeles lämplig, i följd af det ingrodde hat, som han städse hyste till de eröfrade landskapens innevånare, blängde så argt som möjligt på de fångne skåningarne och sade derefter sedan han trott sig rent af ha förkrossat dem med sina blickar:

»Ni ä' upprorsmän, ni!»

»Nej, det ä' vi inte», svarade Jerker.

Röde Jan var ett fullständigt eko af kamraten.

»Inte», skrek majoren och glömde i dessa ögonblick sin värdighet, »ha ni inte gripits med vapen i hand?»

»Jo, det ha vi», svarade Jerker, som oaktadt det brydsamma i sin belägenhet med möda kunde hålla sig allvarsam, »men vi tillhöra den svenska hären och äro soldater.»

Detta svar förbryllade den gamle majoren en smula. Han hade synbarligen icke beredt sig derpå.

Men i detta sitt bryderi fick han hjälp af sin närmaste man, som hviskade honom någonting i örat. Detta piggade synbarligen upp det gamla gråskägget. Ögonen tindrade och den gamle knäppte belåten med fingrarna, under det han utbrast:

»Men, hela stenbockska hären består af upprorsmän, och . . .»

»Det tror jag inte», afbröt Jerker lugnt och med hög stämma.

»Inte jag heller», sade ekot Jan med likadant tonfall.

Återigen förbryllades den gamle ordföranden till den grad, att det nu, oaktadt sidokamratens hviskningar, var omöjligt för honom att fortsätta förhöret. Han gaf därför kamraten ett tecken att göra det i hans ställe. Denne började också genast:

»Hans majestät konungen af Danmark anser Skåne för sin egendom.»

»Så gör också hans majestät konungen af Sverige», inföll Jerker i samma tonart. Hans muntra lynne började nu få makt med honom. »Och min konung har större rätt dertill än eder.»

»Ja, det har han», ifyllde ekot Jan med orubbligt lugn.

Dessa motsägelser och tydliga hån förargade officeren till den grad, att han nära nog burit våldsam hand på fångarne. Den gamle majoren, som nu ändtligen genom oupphörliga gnidningar i pannan hunnit klara tankarne, trädde i rätta stunden emellan och återtog sin ordförandevärdighet. Han hade funnit att detta sätt att gå till väga ej var det rätta, för att mjuka upp fångarnes sinnen.

Sedan han därför hostat och harklat en god stund utbrast han:

»Min konung vill Skånes innebyggare väl bara de gifva sig under honom.»

»Det tror jag nog», svarade Jerker, som nu hade riktigt roligt åt danskarnes krumbugter i öfvertalningsväg, »vår konung, Gud beskydde honom, vill också detsamma bara vi ä' trogna mot honom.»

»Ja, det vill han, det är säkert», svarade ekot Jan återigen.

»I annat fall skall han veta att strängt straffa de genstörtige», fortfor majoren med höjd stämma.

»Detsamma väntar oss om vi affalla från Sverige», inföll Jerker.

»Ja, alldeles detsamma», eftersade ånyo ekot Jan.

»Djefvulen anamma, om jag finge knäppa de der pladdrande skatorna», mumlade Håkan för sig sjelf och grep hastigt efter den i bältet sittande pistolen.

»Stilla, stilla», hviskade Per i Gråshult. »Det blir kanske vår tid att yttra oss.»

»Ni vill således inte svärja konung Fredrik trohetsed?»

»Nej», svarade Jerker med kraftfull stämma under det hans ärliga blickar borrhade sig in i majorens.

»Nej», svarade också röde Jan och betraktade den gamle krutgubben på samma sätt.

»Är detta edert sista ord?»

»Ja.»

»Ja.»

»Nåväl, vet ni hvilket straff, som förestår er?»

»Nej.»

»Nej.»

»Jo, det skall jag säga er. Det är att ni levande ska bli . . . hvad är det nu om igen», afbröt han vresigt sitt tal och lutade sig ned mot sidokamraten, som gaf honom ett tecken till att han hade något viktigt att säga . . . »jaså, jaha, det var sant, det hade jag glömt.»

Sedan den gamle majoren derefter hostat och harklat en god stund och nästan lika länge farit med båda händerna öfver ansigtet för att ännu en gång klara tankarne i sin gamla hjerna, tog han på sig en ännu grymmare min än i början och utbrast:

»Och så ha ni satt er till motstånd då ni skulle afföras hit. Är detta sant?»

»Ja, det är det nog det», inföll röde Jan, som nu lemnade ekots roll och intog Jerkers plats i svaromålet, »men det var därför att juten bar sig dumt åt mot oss. Vi hade ju inga vapen och därför så . . .»

»Tig», afbröt majoren och stampade i golfvet. »Hvem af er var det, som ryckte vapnet till sig?»

»Det var jag», svarade Jerker och rätade på sig. »Det var jag», upprepade han och rätade ännu mera på sig. »Och det står jag för i hvilket väder som helst. Döm mig nu!»

Majoren tappade ånyo koncepterna och kunde med aldra största svårighet återfå desamma. Slutligen lyckades det honom med stora ansträngningar. Pustande som en blåsbälg började han ånyo förhöret, och nu i skarpare ton!

»Du har gjort dig saker till döden», sade han, »och du skall dö.»

»Då skall också jag dö», interfolierade röde Jan med bestämd röst.

»Det var bra», utropade Håkan och reste sig upp i fönstret, »häng dem genast, så vore det bra!»

Allas blickar riktades mot fönstret, der Håkan stod med blickarne vildt fästade på Jerker.

»Ja, häng dem genast», skrek Per i Gråshult och

reste sig också upp i fönstret. »Annars blir det ingen ro i Ousby, det säger jag.»

Dessa ord åtföljdes af ett döfvande sorl utifrån torget och folkmassan, som hört hvarje ord, som både Håkan och Per i Gräshult uttalat, trängde på mot »tingsstugan», för att göra allvar af de hotelser, som de båda ousbyborna utkastat.

Vakten måste för den skull göra sitt bästa för att skydda fångarne.

Under detta tumult trängde sig en flock officerare genom folkmassan och närmade sig stugan. Det var dock endast med möda som de kunde taga sig fram.

Den gamle majoren hade nyss med den högtidligaste min i verlden afkunnat dödsdomen öfver de båda fångarne, då Georg Rantzau häftigt inträdde.

»Hur har domen utfallit», sporde han raskt.

Majoren upprepade detta.

»Domen skall ändras», sade Rantzau med kraftfull stämma.

Att nu se de miner, med hvilka Håkan och Per i Gräshult betraktade hvarandra var ganska löjligt; de visste knappt hvad de skulle tänka om generalens utsago; snopne drogo de sig ett stycke tillbaka. Hvad skulle de nu göra? Hur skulle de kunna komma åt de hatade ovännerna? Deras förstånd stodo rent af stilla. Missbelåtna skyndade de sig längre utåt torget i ändamål att begifva sig till den lilla stugan vid Springpostgränden, för att öfverlägga om hvad som nu skulle göras. De hade dock icke tagit många steg, förrän de stannade när följande utrop nådde deras öron:

»Köp ärter, godt folk; köp ärter, godt folk! Goda ärter, präktiga ärter!»

8.

Utroparen af denna lifsförnödenhetsartikel var en lång och smärt karl med ett stort brunt helskägg,

samt iklädd den skånske bondens arbetsdrägt. På hans tal hördes tydligt att han var en infödd skåning. Hans rörelser voro fria och den blick han gaf publiken sade tydligen så mycket som: kom och köp mina ärter, jag är så fattig. Ur ena tröj fickan framstack halsen på en bränvinsbutelj, hvars innehåll ganska flitigt begagnades. Det ymniga förtärandet af bränvinet hade gjort att ärthandlaren icke var långt ifrån på »tre qvart».

En eländig hästkrake, som med möda kunde stå för sig sjelf, var förspänd en bräcklig pinnkaret, fullproppad med ärtsäckar.

»Köp mina ärter, köp mina ärter», skrek bonden ånyo och tog sig en väldig klunk ur flaskan, »ni ång-rar er inte om ni köpa dem.»

Ett par danska officerare närmade sig i detsamma.

»Hvad har du i säckarne, far», sade den ene och gick fram till vagnen.

»Ärter, nådige herre. Goda ärter!»

Danskarne talade med lågmäld stämma sins emellan en stund. De tycktes öfverräkna hur mycket de skulle köpa af den erbjudna varan. När bonden märkte att de besinnade sig, sade han på den bredaste skånska han kunde:

»Vid min själ och salighet svarar jag för att ärtorna ä' goda. De ha också vuxit i Tollarp och hvar-enda pojke i Skåne vet, att der växa de bästa ärtorna här i landet.

»Är du från Tollarp, käre far», sporde den andre dansken.

»Jestane's, du store Gud och skapare, skulle jag inte vara derifrån ärtorna ä', eller tror ni, nådige och stränge herrar, att jag stulit dem! Nej, se så sannt jag är en ärlig skåning, så är varan min egen. Ja, min Gud och själ är den inte så!»

»Är du en ärlig dansk också, käre far?»

»Ja, min Gud och själ är jag så!»

»Nå, har du sett till några getapojkar åt edra trakter?»

»Getapojkar! Nej, min Gud och själ ha vi! Köp ärtorna!»

Danskarne började derefter att pröfva dem så godt sig göra lät. De voro väl förfarna i den konsten.

»De ä' så små», utbrast den ene dansken och rullade några ärter i öppna handen.

»Och så kännas de nog mjuka», inföll den andre.

»Åh, hvad det anbelangar», inföll tollarparen, »så är det lätt hjälpt nästa gång. Om några dagar ska' jag komma tillbaka med ärter, som ä' både större och hårdare.»

»Tror du, att du kan det?»

»Ja vars. Jag brukar handla upp såd'na ärter och jag vet hvar jag skall få dem.»

»Nå, vi ska' väl köpa dem då för denna gången».

»Det var bra, nådige herrar. Nu slipper jag att resa hem med oförrättadt ärende. Se jag skall uppriktigt säga att inte vill jag fara till Stenbockens läger med dem, för han har inga pengar att betala dem med och...»

»Nej, det kan jag nog tro», inföll skrattande den dansken, som lofvat att köpa ärterna. »Han har väl smått om allting.»

»Har hört sägas det», menade ärthandlaren oskyldigt. För resten bryr jag mig inte om hur han har det. Båra jag kan få sälja mina ärter och sedan komma i ro hem till Tollarp igen, så är jag nöjd och ger fanken Stenbocken och hans tosiga pojkar. Ja, min Gud och själ gör jag så!»

De jutske officerarne vinkade derefter till sig några soldater och befallde dem att taga hand om ärtsäckarne. Bondens anbud att köra dem ut till Kärnan för samma pris afslogs tvärt.

Medan danskarne höllo på med att lossa ärtsäckarne på ett annat i hast framfördt åkdon hade bonden åtskilligt att syssla med hästkraken, hvars seltyg råkat i oordning.

»Du har inte stark don, du far», inföll skämtsamt en af stadens odågor, som både natt och dag dref kring gatorna. »Det der frestar på i sådant här väglag.»

»Ja, min Gud och själ gör det så», inföll bonden utan att bevärdiga skämtaren med en enda blick. »Om det bara ville frysa upp en smula och så snöa duk-

tigt, så att en fattig sate kunde komma fram, utan att pressa donen så förfärligt, det skulle vara bra det.»

Under det bonden som bäst höll på med att laga de skröpliga seldonen hade Per i Gräshult och Håkan närmat sig. De observerade icke att ärtförsäljaren vid åsynen af dem hukade sig djupare ned och ifrigare sysselsatte sig med sin lagning.

I detsamma kom också vaktens ut från hattmakar Kobbs hus för att ledsaga de båda fångarne tillbaka till Kärnan, der de skulle kvarblifva till dess någon lägenhet öfver Köpenhamn yppade sig.

Ärthandlaren, som var nyfiken att se hvad som nu stod på färde eftersom alla menniskor i en blink lemnade hans åkdon och följde soldaterna, såg upp. Åsynen af de båda fångarne kom honom att våldsamt spritta till. Det förut slöa ansigtsuttrycket lemnade rum för ett annat uttryck, i hvilket harmen tydligen afspeglade sig då han varseblef den dåliga behandling, för hvilken de båda värnlösa skåningarne voro utsatta. Utan att rätt veta hvarför löste han i stället hästen mer än till hälften ur skacklorna.

Från de båda fångarne ilade hans blick till ousbyborna. Han syntes för en stund tvehägsen om hvad han skulle göra, men slutligen tycktes han ha fattat sitt beslut. Raglande och med den långskärmade mössan djupt neddragen öfver ögon och öron, fattade han tömmarne och dref hojtande sin magra krake fram mot Kullagatan.

»Nej, se på bondfar», skrek den, som nyss skämtat med honom, »jag tror att ruset börjar på att nu som först göra verkan.»

»Det är ärterna, som komma surt efter», inföll en annan.

»Han hinner aldrig väl hem», menade en tredje.

»Nej», utbrast en fjerde, »honom anammar väl 'boken' innan han kommer halfväges.»

Skrattet och speorden omkring den rusige ärtbonden hade lockat till platsen några danska soldater, samt dessutom Håkan och Per i Gräshult. Det såg ut som om bonden skulle komma att råka ganska illa ut, der han med hufvudet dinglande åt alla håll och

kanter åkte på sitt lass och ideligen »mjölkade» den stackars kraken, på det att han skulle raska på.

En massa gatpojkar var också framme och ryckte hästen dels i svansen, dels i mahnen, för att få honom att stanna. Det hjälpte icke att bonden slog åt alla sidor med piskan; gatpojkdemonerna skrattade ideligen med fulla halsar och en af dem lyckades till och med att rycka piskan ifrån bonden.

»Bra gjordt, en gång till; en gång till», skreko de öfriga pojkarne. »Hurra! hurra!»

»Låt oss ta fast på gubbstuten», sade en af knektarne till sina kamrater; »han har nu godt om pengar och måste bjuda på öl.»

»Men "likkistan" finns ju ej mera», inföll en annan.

»Hvad gör det; vi ha ju krogen vid Himmelriksstrede i stället», svarade en tredje.

»Men der finns ej bränvin.»

»Jo vars! Kom bara, jag känner krögaren. Anamma ni bondknölen bara!»

Under skratt och lustiga infall närmade sig danskarne ärtbonden, som redan hunnit ett godt stycke uppför Kullagatan. Hur ifrigt han »mjölkade» sin arme krake så knogade denne ändock i väg med ganska god fart, och skulle just vika af in på landsvägen till Engelholm, när den larmande skaran hann upp åkdonet. Ingen af förföljarne kunde se huru bondens ögon glödde af harm och raseri, medan han under inflytande af ruset sjöng och trallade af hjertans lust.

»Hör nu, far, vänd om och bjud på öl», skrek en af soldaterna, »vi ä' så törstiga att gommen riktigt snörpes ihop.»

»Ja, vi måste ha öl», skreko de andre och ett par fattade till och med i betslet.

»Släpp mig; jag måste hem till mor», skrek den olycklige tollarparen och ryckte kraftigt i tömmanne för att få hästkraken att springa fortare.

»Han är rädd för käringen sin», skrek en af dagdrifvarne. »Ha, ha, ha!»

»Låt honom inte komma undan», menade en annan, »han måste bjuda på öl!»

»Släpp mig, släpp mig», väsnades tollarparen, »släpp mig, arme man! Gud fördöme er i evighet om ni inte låter mig resa! Tror ni att jag sålt mina ärter för att supa upp behållningen på krogen! Släpp mig, era bulvaner, era krabater, era ynkryggar, annars far jag tillbaka och klagar för den nådige herrn, som köpte ärterna, och då kommer ni allihop i Kärrnan, det kan ni sätta er på! Så ja! Hopp, Svarten!»

»Hurra, hurra», skrek mobben och rusade efter den guppande hästen under oupphörliga skrattsalfvor. »Hurra, hurra!»

Håkan och Per i Gräshult hade instinktmässigt följt med den larmande skaran från torget och Kullagatan uppåt.

»Hör du», sade den först nämnde och såg fundersam ut, »jag tror inte att det der är en riktig bonde».

»Tror du inte det?»

»Nej».

»Hvarför?»

»Det förefaller mig så. Jag tycker att jag förut sett det der ansigtet».

Per i Gräshult funderade en stund. Derpå sade han:

»Det är inte utan att jag hyser samma tanke som du».

»Ja, ser du det».

»Men, hvem skulle det kunna vara», inföll Per fundersamt, »jag kan inte begripa det».

»Inte jag heller ännu riktigt», svarade Håkan. »Men bestämdt har jag sett de der ögonen en gång förut».

»Så tycker jag också. Tänk, om det skulle vara...»

Per i Gräshult afbröt här sjelf sitt tal och betraktade ömsom kamraten, ömsom den framför dem åkande bonden.

»Säg ut du hvad du menar».

»En spion tänker jag».

»Du har kanske inte så orätt», svarade Håkan.

»Kom så ska vi tränga oss fram längre så att vi riktigt få se den gynnaren i synen».

De båda ousbyborna gjorde allvar af sitt förslag och kommo fram till den skrangliga vagnen, just som bonden lyckades få sin tröge krake i starkare fart.

»Hör nu, far», skrek Håkan, »vänta litet, så få vi tala med dig i ett viktigt ärende».

»Tralalalalalala!» skrek ärtbonden med full hals och »mjölkade» ursinnigt det tröga djuret, öfver hvilket han för sig sjelf svor lika många och dyra eder som öfver sina förföljare.

»Stanna, stanna», skrek nu Per i Gråshult, »vi vilja tinga mera ärter af dig!»

Men bonden tycktes i en hast ha blifvit alldeles stendöf. Han bara sjöng och trallade, och detta i förning med de efterföljandes rop påskyndade icke så litet hästens lopp.

Men ödet tycktes ha föresatt sig att spela tollarparen ett ännu värre spratt än om han skulle bjudit upp sin behållning för ärterna på förtäring åt de jutske knektarne och åt stadens slödder. Ungefär midt emellan den plats, der landsvägen och Kullagatan råkade, och den förut omnämnde bommen låg en större jordfast sten bredvid ena diket. I häftigheten såg icke bonden att han körde rakt upp på detta hinder. Kratsch, och der låg den skrangliga vagnen i spillror.

Att hoppa af var för bonden ett ögonblicks verk; likaså att spänna ifrån hästen.

»Åhå», skrek Håkan bakom och ilade fram, »är du döf, bonde, så skall jag lära dig att köra. Tror du inte att jag ser att du är förklädd. Ha, ha, ha, en sådan god fångst skall juten nog tacka mig för. Stanna nu, annars...»

Här voro nu goda råd dyra, ty förföljarne närmade sig hastigt, uppeggade af Per i Gråshult.

»Gif dig, säger jag», skrek Håkan och ville fatta bonden i kragen, »tror du inte att jag känner igen dig, Magnus Sten...»

I detsamma raglade bonden till åt samma sida der Håkan stod, och stötte med detsamma till ousbybon så våldsamt för bröstet, att han medvetlös störtade på hufvudet ned i det bredvid liggande

diket. Utan att bekymra sig om att mössan gick samma väg kastade sig bonden i en blink upp på hästen.

När denne kände sig befriad från vagnen satte han af i vildaste språng mot bommen, der en dansk postkarl befann sig. Denne, som var en älskare af dylika upptåg, hade sett hela uppträdet, och när han märkte att det icke var någon af hans kamrater som fick göra det vådliga fallet ned i det djupa diket, brydde han sig ej om att mota den i fyllan och vilan skrålande och på hästryggen dinglande bonden. I stället gaf han den guppande kraken ett kraftigt slag öfver länden med en piska, under det han utropade:

»Akta dig för bocken och hans getapojkar, bonde. Få de tag i dig, så är du såld, kom ihåg det!»

»Tralalalala», skrålade ärtbonden och nickade åt dansken. »Tack skall du ha för godt handtag. Kommer snart tillbaka och skall då bjuda dig på annan förtäring!»

»Ha, ha, ha, det var en rolig krabat, den der», menade dansken. »Adjö med dig, far. Lycklig resa!»

Straxt söder om Pylshult vågade bonden ändtelligt stanna i en skogsbacke vester om landsvägen. Pustande hoppade han af hästen, som höll på att digna af trötthet och rätade ut sina nästan styfnade lemmar.

»Det var så nära som på ett hår att jag blifvit igenkänd», mumlade han för sig sjelf. »I många äfventyr har jag visserligen varit, men aldrig i något farligare. Dock, nu vet jag hur det står till med mina fiender och med Guds hjälp och mina käckas förhånade pojkers kraftiga slängar ska nog de granna dockorna der inne snart få krypa till fota. Ja, Gud gifve att jag snart finge infria mitt löfte att bjuda juten på ett annat slags ärter. Men, jag skall väl göra mitt bästa. Sedan styr nog Gud allt till det bästa».

Magnus Stenbock, ty den förklädde ärtbonden var ingen annan än han, tog derefter hästen vid tygeln och började vandringen öfver skogsbackarne i riktning mot Pylshult, dit han oskadad anlände på aftonen. Han

omtalade genast för Lewenhaupt och Gyllenstjerna det vådliga äfventyr han så lyckligt men med så knapp nöd undgått och slutade med dessa ord:

»Den person, som var nära att röja mig, har jag bestämdt sett förut. Hans ansigte var så bekant. Några minuter till och ni hade varit utan befälhafvare».

»Och Skåne utan räddning förloradt», inföll Lewenhaupt. »Men hvad ska' vi nu göra?»

»Vänta till dess Rantzau behagar möta oss», svarade Stenbock raskt.

»Då få vi kanske vänta länge», menade Gyllenstjerna. »Han är väl inte så tokig att han öfvergifver sin fasta ställning».

»Ja, den är nästan oangriplig för oss», sade i detsamma artilleribefälhafvaren Cronstedt, som nu tillkom. »Nödgas vi att stå länge här på fria fältet utan tält att skylla oss med, så skall det snart vara ute med oss!»

»Var lugn, greve», svarade Stenbock skrattande, »jag lofvade nyss ett par danska officerare att komma tillbaka och bjuda dem på större och hårdare ärter, eftersom de inte tyckte om dem, som jag hade med mig i dag. Har ni dylika kvar?»

Och vid dessa ord blinkade han skälmaktigt åt den tappre Cronstedt.

»Ja», svarade denne, som ganska väl förstod Stenbocks mening, »af den varan kunna de få både större och mindre så mycket de ha förmåga att smälta och ändock något mera, det lofvar jag».

»Godt, gör då portionerna i ordning, ty i morgon börjas serveringen».

9.

Skamflat och gnidande båda sidorna reste sig Håkan efter några ögonblick från sin obeqväma ställning

i det djupa diket. Han hade knappt hunnit sätta foten på vägen, innan han skrek:

»Tag fast bonden, tag fast bonden!»

»Äh, låt du honom skynda hem till Tollarp med sina penningar och följ med till Himmelriksstrede, så ta vi oss några supar i förtreten», uppmanade en annan bonde. »Hör du», fortfor han och skramlade med några slantar i byxfickan, »här finnes nog till fyra stycken. Kom nu!»

Till en början hade ousbybon tänkt på att omtala hvem flyktingen egentligen var, men vid närmare eftersinnande ansåg han det vara bäst att tiga med hvad han visste derom. Annars kunde det ju hända att han blefve anklagad därför att han icke förut lagt hinder i vägen för den djerfve Stenbocks flykt.

Linkande följde han och Per i Gräshult, som i hemlighet fått del af Håkans hemlighet, med den spendersamme bonden till krogen i Himmelriksstrede.

Der sutto de pokulerande hela natten och väcktes först till uppbrott, då ett par signalskott från Kärnan och ihållande trumhvirflar inuti staden manade dem till att aflägsna sig.

Öfverallt i staden och omkring Kärnan var det den lifligaste rörelse. Adjutanter korsade hvarandra i alla riktningar; den ena truppafdelningen efter den andra genomtågade gatorna och tog vägen norrut.

»Hvad står på», frågade Håkan en af stadens borgare, som från kyrkogården nyfiket åsåg danskarnes utmarsch från staden.

»Äh, ingenting annat än att general Rantzau skall köra bort Stenbocken», svarade borgaren och blinkade förnumstigt med ögonen. »Se, det är så, att han tycker det är tråkigt att ligga stilla här längre; nu vill han mäta sig på fria fältet med fienden, men deri gör han orätt», fortsatte borgaren och blinkade ånyo småslugt.

»Hur så?» sporde Håkan och Per i Gräshult på samma gång.

»Jo, naturligtvis eftersom hans ställning här är så fast som möjligt. Jag talade i går med öfverste Holst, som bott i mitt hus; ja, ja, ni ser det der

borta midt emot fattigkyrkogården, just det der med svarta taket på, och han sade att Rantzau gjorde toktigt i att lemna den här ställningen, som Stenbock aldrig skulle vågat angripa. Vål svor öfversten allt hvad han kunde, men han måste förstås lyda, staccars karl. Får nu se huru det går!»

Håkan och Per i Gråshult lemnade nu den politiserande borgaren och blandade sig i folkhvimlet nere på torget. De voro synnerligt glada öfver att de ej hade den spenderande och efterhängsne bonden i sällskap. Han låg vid samma tid under ett af borden i det minsta krogrummet och snarkade nu som bäst.

De båda ousbybornas hela diktan och traktan gick nu mera endast ut på att kunna få fatt i Jerker och röde Jan, men detta hade sig kanske icke så lätt, eftersom de förvarades inom lås och bom på Kärnan.

Håkan hade svurit Jans undergång därför att det var genom dennes tillskyndelse, som han fått göra den opåräknade resan till Stenbrohult och der hade måst genomgå det förut beskrifna äfventyret vid flykten ur vapenhuset; Per i Gråshult hade också satt sig i sinnet att göra allt, för att bringa Jerker om lifvet, ty i motsatt fall skulle han aldrig, det anade honom, få Ingrid till hustru, och det var efter henne som han längtade och trängtade af hela sin själ.

Under allvarligt samtal om bästa sättet att få sina önsknningar uppfyllda, gingo Håkan och Per i Gråshult sakta framåt Kullagatan och stannade ej förr, än de uppnått den i slutet af nämnde gata belägna bommen. Efter några minuters funderande hoppade de raskt öfver den låga stenvuren och togo in på en smal gångstig, som från nämnde bom gick tvärs öfver Wången fram mot landsvägen till Engelholm. Hunna till sist nämnde väg gingo de också öfver denna och styrde kosan mot Filborna by, belägen ett stycke österut.

Ungefär på halfva vägen dit stannade de vid åsynen af en trupp soldater, som under sakta marsch också styrde kosan mot den nämnde byn.

»Vi ska se efter hvad det kan vara», sade Per i Gräshult.

»Må vara», menade Håkan. »Vänta då här så länge, det dröjer inte länge, förrän truppen är här».

Och han spådde sannt. Sittande på en skranglig gärdesgård, som vid minsta rörelse hotade att ramla, synade de noga hvarje soldat, som tågade förbi, liksom om de trodde att de hatade fienderna dolde sig under någon af uniformerna.

Deras hopp kom dock minut efter minut på skam.

»Nu ger jag hin att sitta här längre och vänta», utbrast slutligen Per i Gräshult, »jag är hungrig som en varg.

»Jag också», svarade Håkan. »Kom, så gå vi in till staden igen. Hvem vet om vi inte ha bättre lycka der».

»Ja, hvad det vidkommer att här söka efter Jan och Jerker, så är det alldeles fåfängt», utbrast Per. »Inte kan du tro att...»

»Så du pratar», afbröt Håkan i detsamma, »der ha vi dem ju!»

Per i Gräshult ryckte till och vid den häftiga rörelse, som han då gjorde, förlorade han balansen och drog några alnar af gärdesgården med sig i fallet. Den del, på hvilken Håkan satt, stod visserligen ännu kvar, men intog med detsamma en så starkt lutande ställning, att äfven Håkan förlorade balansen. Han föll dock icke till marken såsom kamraten, utan blef i stället hängande i en ganska vådlig ställning med hufvudet betydligt lägre än benen. Äfven i denna kritiska belägenhet släppte han icke sitt tag.

De förbitående soldaterna skrattade af hjertans lust och äfven de båda fångarne (Jan och Jerker) kunde icke underlåta att draga läpparne till ett småleende när de märkte sina fienders belägenhet.

Per i Gräshult var den förste, som kom upp på benen. Sedan han först noga känt efter om hans kropp tagit någon skada af fallet, och till sin stora glädje funnit att så icke var förhållandet, skyndade han sig att hjälpa Håkan.

Detta var dock ingen lätt sak, ty Håkan hade

så fast snärjt in benen mellan gårdsgårdsstörarne, att det var förenadt med den största svårighet att få honom lös och ledig. Öfverlemnad åt sig sjelf skulle det varit honom omöjligt att lösgöra sig, utan hade han då måst förgås i denna ställning.

Sedan Håkan ändteligen kommit lös och så godt sig göra lät ansat om sina illa tilltygade kläder, vände han sig till ett par knektar, som kommo efteråt, knogande på en mängd persedlar, tillhörande officersbagaget:

»Hvart ska de der taga vägen?»

»Hvilka de der?»

»Soldaterna, vet jag».

»Hvarför frågar du så?» sporde den ene knekten och betraktade Håkan misstroget.

»Hvarför?» upprepade denne med eftertryck. »Har man nu inte rättighet att göra en så enkel fråga?»

»Den må vara hur enkel som helst, så är den inte på sin plats under nu varande förhållande», svarade den andre knekten barskt.

»Och nu är det min tur att fråga hvarför», sporde i sin tur Per.

Utan att svara lade knektarne ifrån sig den tunga packningen och ryckte fram sina pistoler. Det var de båda okända böndernas hotande hållning, som tvang dem till att göra denna rörelse.

»Nå, nå, inte så häftiga», utbrast Håkan. »Jag tycker att en ärlig fråga är värd ett lika ärligt svar. Tycker inte också du Per detsamma?»

»Jo, visst gör jag det. Men de der», fortfor han och pekade på knektarne, »måste visst taga oss för stråtröfvare. Ha, ha, ha!»

»Nej, men för spioner», sade den ene knekten och spände hanen på sin pistol.

»Ha, ha, ha», skrattade Per i Gråshult. »Om vi ä' spioner, tro ni att vi i sådant fall skulle gå så öppet till väga?»

Soldaten tycktes slagen af detta spörsmål och stack pistolen tillbaka i bältet. Då hans kamrat såg detta gjorde han sammanledes.

»Nej», sade Håkan, »vi ä' redelige danskvän-

ner. Orsaken hvarför vi sporde er om soldaternas tåg, är att vi vilja veta hvart de båda fångarne ska föras».

»Hvad ha ni med dem att göra», utbrast åter den ene soldaten lika misstroget nu som förut.

»Antagligen vilja de befria dem», sade kamraten torrt.

»Ja», skrek Håkan, »hade vi de karnaljerna här, så skulle det inte dröja länge, innan de hade hvar sin kula i skallen, det är tvärsäkert, det».

»Jaså, låter det så», inföll den längste af knektarne, »då kan jag berätta för er att de ska föras aldra först till Filborna och när slaget är vunnnet till Grälöse fiskläge och derifrån öfver till Kronoborg. Der ha ni besked. Adjö med er».

»Tack för underrättelsen», skrek Håkan efter de borttågande danskarne, »om jag en annan gång kan vara er till tjänst, så vill jag det gerna».

Danskarne voro dock för långt borta för att kunna höra detta hänfulla erbjudande.

»Nu veta vi hvar vi ha dem», sade Håkan efter en stunds begrundande. »Efter hvad jag kan se, så kommer striden att utkämpas just i den här trakten. Det blir således vårt fel, om vi ej nu lyckas att få Jan och Jerker i våra händer».

»Sannt», ifyllde Per i Gråshult, »men hur detta skall gå till, det öfvergår mitt förstånd».

»Ja, du har just inte namn om dig att vara synnerligt qvicktänkt», yttrade Håkan försmädligt.

Detta stack Per icke så litet och han utbrast för den skull, under det han intog en hotande ställning framför Håkan:

»Akta dig för att en gång, till utkasta sådana smädelser, det råder jag dig till!»

»Jaså, du hotar mig», inföll Håkan argt.

»Ja, det gör jag».

»Näväl, gå då din väg, jag går min, men kom aldrig mera att tala om Ingrid, ty från och med nu så rakar hon din näsa lika lätt förbi, som förbi Jerkers».

Dessa ord uppmjukade Pers arga sinne och kommo hans förargelse att lägga sig.

»Se så, Håkan», utbrast han och räckte gubben handen, »inte ska vi nu vara ovänner längre. Vi ha ju så mycket att gemensamt uträtta, att det...»

»Nå, hvad pratar du då för smörja om att jag skall akta mig», afbröt Håkan, som var lika fort blickad som han blef ond. »Nu gå vi till Filborna».

»Vore det inte bättre att invänta natten?»

»Det har du minsann rätt i. Ser du, min tro är att soldaterna i Filborna få annat att göra än att vakta fångarne då striden väl kommit gång. Då ska vi passa på och smyga oss fram, och det vore väl märkvärdigt, om vi inte nu skulle lyckas».

»Vi måste lyckas», menade Per i Gräshult med öfvertygande stämma. »Vi måste lyckas».

»Det vore godt, det. Då har du också Ingrid till hustru».

»Är det säkert?»

»Ja, som guld, som guld».

»Er hand derpå».

»Här har du den».

Öfverenskommelsen beseglades derefter med ett kraftigt handslag och hvar sin klunk bränvin ur den medhafda flaskan.

»Ja, det lofvar jag då», utbrast Per i Gräshult, och kände sig så glad till sinnes, som han icke gjort på långliga tider, »att om Ingrid blir min hustru så skall hon komma att må som perla i guld, det är tvärsäkert».

»Det vet jag», svarade Håkan, »och det är också därför, som jag tusen gånger heldre vill ge henne åt dig än åt fattiglappen Jerker, ty med honom blir det bara fattigdom och elände af».

»Men hvad ska vi göra med Jerker och röde Jan, om vi lyckas att få dem i våra händer», sporde Per efter en stunds funderande.

»Och det frågar du?»

»Ja, det der har jag inte ännu riktigt klart för mig».

»Men så har jag det i stället så mycket klarare

här uppe», svarade Håkan och pekade på pannan. »Jag vet Gud ske lof, att det finnes stora skogar, djupa sjöar och strömmar i Skåne, och det vore väl besynnerligt om man inte der skulle kunna gömma två karlar, så att inte ens en katt kan få tag i dem! Jo, var du bara lugn för den saken, den sköter jag sjelf bäst om».

»Topp, Håkan, du är också man till att göra det», inföll Per. »Handla som du finner för bäst».

Efter detta samtal vandrade de båda ousbyborna på omvägar mot Filborna. Ett par gånger stötte de på danska kolonner, som i ansträngd marsch skyndade att intaga sina anvisade platser.

Intet äfventyr hände dem och aftonens skuggor hade redan börjat insvepa alla föremålen i sin skymmande slöja, när de smögo sig in på den smala och krokiga bygatan, der en ensam hund uppgaf ett ilsket och högljudt skall vid åsynen af de två obekanta personerna.

»Ja, nu återstår nog det värsta», inföll Per i Gråshult.

»Hvad kan det vara?» menade Håkan.

»Att få reda på hvar fångarne ä' förvarade».

»Ingen konst alls», svarade Håkan. »Se, der öppnas ju en dörr! Hör på, gubbe, få vi tala med dig!»

När dörren öppnades rusade hunden blixtnabbt in genom densamma, som häftigt stängdes efter honom och sedermera icke öppnades trots både Håkans och Pers bultningar, åtföljda af försäkningar på, att de voro hederliga människor, som endast sökte husrum öfver natten. En lång stund hördes endast hundens ilska morrande och skällande inifrån stugan, men till slut skrek en röst, som i ilska ej gaf hundens det ringaste efter:

»Gå och lägg er i ladan vid andra ändan af byn, men stå inte här längre och stör vår nattro, ert traspack!»

»Det der var då åtminstone rent ut sagdt», menade Håkan och skrattade. »Vi få väl följa anvisningen då och söka upp den der ladan».

10.

Den hetsige och stridslystne Georg Rantzau hade, såsom ofvan nämndes, lemnat Helsingborg med dess starkt befästade vallar, och uppställt sin här norr om staden.

På sina officerares och rådgifvares varningar svarade han endast i öfvermodig ton och menade, att det icke skulle blifva honom särdeles svårt, att med sina väl utrustade och väl inöfvade trupper redan i första sammandrabbningen drifva Stenbock och hans sammanrafsade bondehär ur fältet. Ja, han var till och med så säker om en den herrligaste seger, att han i hemlighet skickade ett bud öfver till Köpenhamn med tillsägelse att der hålla sig beredda att om några dagar mottaga icke blott Stenbock utan äfven minst halfva hans här såsom krigsfångar.

Detta skrytsamma och öfvermodiga hån väckte stor tillfredsställelse i den danska hufvudstaden, och tusentals voro de blickar, som under dessa dagar kastades norrut.

Den ställning, som Rantzau intog norr om staden var också ganska fördelaktig, men hade dock från danskarnes sida den stora olägenheten, att den lättare kunde angripas än sjelfva staden.

Det var också detta angrepp, som Måns Lurifax, såsom hans folk benämnde Stenbock med anledning af hans sista äfventyr, då han så grundligt lurade juten, var fullt beredd på att göra. Efter en vågad rekognoscering ända fram mot danska lägret natten mellan den 27 och 28 februari såg han, att Rantzaus ställning visserligen var svår att angripa men ändock icke omöjlig. Då han derjemte visste, att hans unga trupper icke skulle kunna uthärda med att bivuakera under bar himmel många nätter till, aldra helst som det hastigt blef ett omslag i väderleken och frös upp, hyste han icke längre några betänkligheter vid att gå anfallsvis till väga.

Under återtåget från nämnde rekognocering, i hvilken Cronstedt och Gyllenstierna deltagit, yppade han för dessa käcka och fosterlandsälskande män sitt djerfva beslut.

»Det är bra, det är bra!» utropade Cronstedt och gnuggade förnöjd händerna, »jag lofvar att inte en enda kanon skall svika.»

»Ja, det är alldeles som om kung Karl sjelf skulle gå i spetsen», inföll Gyllenstierna.

Efter en stunds begrundande inföll Måns Lurifax:

»Jag skulle inte våga angripa den öfverlägsna och väl utrustade fienden, om jag ej under lång tid sett, att samma anda, som lifvat vår unge konungs krigsmän i främmande land, och der fört dem till de herrligaste segrar, också nu besjälade mina unga och ovana soldater vid tanken på att de genom ett kraftigt uppträdande kunna rädda fosterjorden. Ja, mine herrar», fortfor han och såg stridskamraterna fast i ögonen, »öppet vill jag bekänna för er, att skall jag bedöma min unga krigshär efter dess kläder och vapen, så har jag under mina tjugusex krigsår aldrig sett något sämre. Jag hoppas dock att de slängar, som soldaten under skinnpelsen och vadmalsströjan utdelar, blifva lika kraftiga, som bure han den grannaste mundering. Det är härpå, samt på Guds bistånd jag förlitar mig i den afgörande kampen. Äfven på er, såväl som på de öfrige befälhafvarne vet jag att jag tryggt kan lita.»

»Ja», svarade Cronstedt och Gyllenstierna på en gång och tryckte båda Stenbocks händer.

»Med Guds hjälp, då solen går upp må vi tåga åstad», utbrast denne. »Framåt raskare, mine herrar; ingen tvekan längre!»

I sporrsträck ilade derpå den lilla rekognocerings-truppen bort mot svenska hären, som icke långt der-efter kallades under vapen.

Men, innan marschen anträdde försiggick med stor högtidlighet en upplyftande ceremoni.

På den frusna marken och omhvärd af täta dimmor, som mången gång icke tilläto de särskilda afdelningarne att se hvarandra, knäböjde hela svenska hä-

ren och mottog nattvarden, denna heliga måltid, som för så många innan aftonen hann inbryta, skulle bli den sista.

Alla, såväl befäl som gemene man kände stundens betydelse och man och man emellan lofvade de käcka pojkarne hvarandra, att de förr skulle stupa än rymma fältet.

Såsom ett motstycke till denna allvarliga beredelse må nämnas att Rantzau samma natt ställt till ett ståtligt gästabad, der ädla viner icke fattades lika litet som de hänfullaste anmärkningar öfver de föraktade motståndarne.

»Det behöfves bara att rida rakt på bondpojkarne, så springa de», utropade den öfvermodige generalen, »och få de höra en full salfva och se några af sina kamrater vända benen i vädret, så bli de genast modfälda. Jag känner nog till skåningarne, jag.»

Utgången af slaget var en borgen för hur väl Georg Rantzau kände till de föraktade motståndarne.

Den sista bågaren höll just på att tömmas, då en ung officer störtade in i gästabadssalen och berättade att den svenska hären var i stark anmarsch.

»Godt!» utropade Rantzau och bjöd officeren en bägare vin. »Bocken har brådtom att få stryk. Han skall också få det. Till vapen, mine herrar!»

Alla gästerna voro snart försvunna från festsalen, der kullstjelpta bord och floder af utspildt vin i stället buro tydligt vittne om de orgier, som der bedrifvits.

De enda menskliga varelser, som blefvo kvar, voro Rantzaus talrika tjenare. Sin vana likmätigt kastade de sig glupskt öfver kvarlevorna och snart fanns icke heller af dem det ringaste spår öfrigt.

Klockan 12 middagen den 28 februari hade Magnus Stenbock efter stora ansträngningar ändteligen fått sin här så pass i ordning, att han kunde våga angreppet. Denne store fältherre hyllade till fullo det gamla uttrycket: »det är bättre att förekomma än att före-

kommas», och därför handlade han så, som han gjorde. Och att det var klokt handladt, det bevisades af följderna.

I det i en hast sammankallade krigsrådet hade en af officerarne fältt det yttrande, att Stenbock borde invänta fiendens angrepp.

»Nej», utbrast denne under det hans kinder lågade af ädel harm. »Det skulle se ut som om vi ej vågade mäta oss med fienden, och jag är säker på att knektarne också skulle få en nedslående tanke om detta sätt att gå till väga. Just den omständigheten att vi först börja leken och käckt gå vår fiende på lifvet skall öka deras mod och hvad som är mera vigtigt, i en viss grad nedstämma fiendens. Danskarne hafva länge skrattat åt oss; märka de nu, att vi ej frukta för att se dem ärligt i hvitögat, så skola de naturligtvis få helt andra tankar om oss. Således framåt i Guds namn!»

Stenbocks glödande värtalighet hade äfven nu besegrat alla hinder. Anfallet var beslutadt; till och med den, som förut varit emot detsamma, var nu en af dem, som ifrigast påyrkade att det skulle företagas så fort som möjligt.

Klockan ett på dagen börjades striden af den oförvägne och tappre Burenskiöld, som befann sig på venstra flygeln. Med lösa tyglar störtade han mot fiendens högra flygel, der konung Fredriks eget hästgarde stod. De blanka rustningarne glimmade i den frambrytande solens strålar och gjorde ett egendomligt afbrott mot de i sporrsträck anryckande svenskarnes skinnpelsar och vadmalströjor. Också log hvarje dansk ryttare ett hänfullt leende vid anblicken af dessa motståndare, och vårdade sig knappast om att sätta sig i försvarstillstånd.

Men det blef inom kort en annan dans af.

Då Burenskiöld märkte att några af hans ryttare sågo tvehågsna ut vid anblicken af det granna danska rytteriet, sprängde han fram till dem och sade uppmantrande:

»Frukta inte för de der granna karlarna, jag känner dem och vet att ni ha starkare armsenor än de.

För resten göra rustningarne dem ovigare, så att om ni bara damma på duktigt, så skall både häst och ryttare snart göra kullerbyttor, varen säkra på det!»

Det gick också till en början så, som den tappra Burenskiöld förespåde. Hans första angrepp var oemotståndligt; danska hästgardet och derjemte två andra regementen trängdes ett godt stycke tillbaka och höllo på att kastas öfver ända.

Rantzau fick genom en adjutant hastig underrättelse om motgången på högra flygeln. I blinken ilade han dit, återställde jennvigten och lyckades äfven att efter ett hårdnackadt motstånd få den oförfvägne Burenskiöld i sitt våld.

Här uppstod nu den mest långvariga striden under dagens lopp. Genom Lewenhaupts och Göran Gyllenstiernas ankomst med friska trupper förlorade Rantzau den ringa fördel, som han tillförne vunnit mot den fåtaliga burenskiöldska skaran.

Handgemänget blef förfärligt och danskarne erkände sjelfva efter striden bland annat, att vestgöta rytteri visat en högst ovanlig tapperhet, men att Lewenhaupts ryttare bestodo »af bara djeflar».

I den präktigaste ordning sprängde Dükers och Wilhelm Bennets rytterisqvadroner in bland de förvirrade danskarne och nederlaget blef ganska stort bland dem. Dessa väl rustade och öfvade trupper föllo som gräs för de svenska gossarnes kraftiga slängar.

I det svåraste ögonblicket, då Georg Rantzau sjelf fäktade som den simplaste soldat kommo danske öfverstarne Holst med lifdragonerna och Mörner i spetsen för en stark afdelning hästgarde sina hårdt ansatta landsmän till hjälp. Kampen blef ännu vildare och det såg ut som om de fördelar svenskarne i början vunnit med ens skulle gå förlorade.

Men i detta afgörande ögonblick stupade Holst. Mörner blef också så illa tilltygad, att han måste föras ur striden. Utan befälhafvare och omringade af svenskarne hade danskarne nu ingen annan utväg än att söka slå sig igenom för att ej bli tillfångatagna. De måste i den vildaste flykt lemna slagfältet och det

ehuru Dewitz, venstra flygelns befälhafvare, sjelf ilade dem till hjelp.

På danskarnes venstra flygel blef striden ej på långt när så blodig eller långvarig. Svenskarnes angrepp voro här också oemotståndliga och snart måste Dewitz, sedan han bevittnat högra flygelns flykt utan att kunna på minsta sätt hejda den, också fly in mot staden.

Mot danskarnes center hade de stenbockska truperna ovädersägligen att bestå den mest ärofulla dusten, emedan den var minst åtkomlig.

Stenbock förde sjelf fram sin egen center. Lugn och kallblodig som alltid red han omkring på sin kolsvarte springare och hvar hans smäckra ridspö (han begagnade intet annat vapen i striden, antagligen för att visa sina gossar att han icke var rädd) blef synligt kryade bussarne upp sig och sågo morska och tvärsäkra ut. Innan han gaf befallning till anfall påminde han hvarje regemente särskildt om de ärofulla striderna på båda flyglarne, och sade sig hysa den förhoppningen, att också midten skulle visa sig kraftig nog att vinna samma ära.

Ett dånande hurrarop besvarade denna kraftiga och till egen kraft vädjande uppmaning och med gladt mod ropade Stenbock ett dundrande:

»Framåt, gossar!»

Centern störtade framåt, men stötte oförmodadt på ett träsk, belagdt med ej gångbar is.

»Det der hindret skall ej låta afskräcka er», ropade Stenbock när han såg att de ovane unga knektarne för några ögonblick läto hejda sig. »Gör som jag. Vattnet är inte djupt!»

Med dessa ord sporrade han sin eldige springare och ehuru de fiendliga kulorna hveno som hagel kring hans öron, skydde han ändock icke att rida i spetsen. Hans folk rusade efter; isen brast och skar sönder deras kläder, armar och ben, men detta kunde ej uppehålla dem.

»Vi ska' ändock blöda när vi komma juten på lifvet», utropade en gammal gråskäggig korporal, som i sin mannaålders kraft stått med i det blodiga slaget

vid Lund, »det gör därför ingenting att vi nu få några rispor, dess bättre kunna vi tåla sådana sedermera.»

»Bra sagdt, gamle buss», ropade Stenbock som var i närheten och tydligt hörde den gamles ord. »Inte vilja väl ni, pojkar, vara sämre än det der käckä gräskägget?»

»Nej, nej», skallade det i korus efter hela linien. Krafterna ökades och vid ljudet af danskarnes kanonkolor, som flögo öfver de stormandes hufvuden därför att det fiendtliga artilleriet blifvit stäldt alltför högt bakom centern, skedde hurtigt genomvadandet af träsket.

Hunnen ungefär till midten af moraset skulle Magnus Stenbock kasta om sin häst, för att skynda till en punkt af linien, der någon oordning uppstått, då hästen plötsligt snafvade öfver ojemnheterna i träskbotten. Ryttaren, som var oförberedd härpå, kastades ur sadeln och slungades ett godt stycke bort.

»Generalen har stupat!» var det förfärande rop, som med ens ljud längs linien, och den oro, som uppstod häraf hotade till och med att bryta ordningen.

Men Stenbock, som lyckligtvis icke förlorat sannen, och som insåg att allt berodde på några ögonblicks hjälp, reste sig hastigt upp, oaktadt den smärta, som fallet förorsakade honom, svängde hatten modigt öfver hufvudet och skrek:

»Nej, gossar, det är ingen fara med mig. Framåt!»

Sedan några af de närmaste knektarne skyndat fram och hjälpt upp den älskade befälhafvaren på en annan häst, blef ordningen genast återställd och framryckandet fortsattes.

»Nu», ropade Stenbock när centern ändteligen stod på morasets andra strand, »nu framåt i Guds namn, och må han gifva oss den seger, som han beskärt våra öfriga stridskamrater!»

Oaktadt den mördande elden ur den fiendtliga centerns batterier, hvilka snart blefvo bragta till overksamhet då Cronstedt efter oerhörda ansträngningar lyckats få fram sitt artilleri på sidan om moraset, rusade dock svenskarne rakt på sin fiende, kastade raskt undan de framför danska bröstet befintliga spanska ryttarne och föllo manhaftigt öfver fienden med blanka vapen.

Striden blef här så hårdnackad och vild, att de uppretade svenskarne ej till slut ville lyssna till danskarnes begäran om pardon. De gingo till och med så långt i mördandet, att Stenbock sjelf med kraft och allvar måste uppbjuda hela sin förmåga och taga hela sitt anseende till hjälp för att minska blodbadet.

Efter nära tvenne timmars ursinnigt fäktande måste det fiendtliga fotgardet, som här inlade stor ära och blef så nära upprifvet att enligt historieskrifvarnes intyg endast åttio man återstod af denna trupp, gifva sig på nåd och onåd.

Kampen slutade först när de båda segrande svenska flyglarne ungefär samtidigt föllo den danska centern i sidorna. Allt hopp om seger var nu ute för konung Fredriks lysande armé, med hvilken han hade hoppats ingenting mindre, än att eröfra hela Sverige.

Och harmen sedan, att ha blifvit besegrad af dessa motståndare i skinnpelsar och träskor, den kunde han aldrig smälta. Den bock, om hvilken danskarne hade haft så många förklenande yttranden, hade nu stängt dem så eftertryckligt, att de ej mera tordes göra något försök att oroa honom på skånsk jord.

11.

Uttröttade af nattvaket och det oupphörliga drickandet under de senaste dagarne, insomnade Håkan och Per i Gräshult ganska tungt. Men oroande drömmar, hvilka ständigt läto dem se galgar och djupa fängelsehålur, gjorde att de icke kunde njuta någon synnerlig fördel af sömnen. Deras onda samveten jemte tanken på den stenbockska härens närhet, underhöllo också oron hos dem äfven under sömnen.

Plötsligt vaknade de samtidigt och reste sig upp. Omkring dem var mörkt som i en säck.

»Hörde du något?» sporde Per i Gräshult och hans röst darrade märkbart.

»Hörde du något?» sporde Håkan tillbaka och med samma darrning i stämman.

De voro synbarligen rädda att för hvarandra om-tala hvad de hört under sömnen.

»Ja», svarade Per slutligen, »jag hörde en röst.»

»Jag också», inföll Håkan och hackade tänder lika mycket af förskräckelse som af köld.

»Hvad sade rösten?» hviskade Per så lågmäldt, att Håkan knappt hörde det.

»Säg först hvad din röst sade!»

Några ögonblicks tystnad inträdde. Derefter fram-hviskade Per med darrande stämma dessa ord:

»Han sade: I dag skall du dö!»

»Så sade min också», inföll Håkan.

Detta ömsesidiga meddelande tycktes hafva en väl-görande inverkan på de båda ousbyborna, och lång stund förgick ej, innan de började skämta öfver sin egen rädsla.

Slutligen sade Håkan:

»Nej, jag är sömnig och behöfver hvila. Jag ger hin rösten».

»Jag också», utbrast Per.

De båda vännerna lutade sig ånyo ned mot den fuktiga halmen och tillslöto ögonen. Sömnens hand vidrörde åter deras ögonlock, men just i detsamma sprutto båda upp igen och stirrade liksom förut ut i det svarta mörkret.

»Nu hörde jag stämman igen, och nu tydligare», sade Håkan med skälfvande läppar.

»Jag också», svarade Per i Gräshult. »Hvem kan det vara, som så gör spektakel af oss. Det måste vara någon menniska i närheten.»

»Utan tvifvel», menade Håkan. »Men för oss återstår ingenting annat, än att invänta dagens an-komst, det är det klokaste vi kunde göra.»

Endast med den yttersta ansträngning kunde de hålla sig vakna till dess dagens första matta gryning började synas. De gingo då ut för att närmare under-söka byns belägenhet och om möjligt få någon spaning på de båda fångarne.

Sedan de en stund stått utanför ladudörren och

lätit sina blickar irra längs efter bygatan, kom Per i Gräshult att kasta sina blickar åt annat håll.

»Se der, Håkan», utbrast han, »ladan har två rum.»

Det var verkligen så. De båda vännerna skyndade fram till den andra dörren, men stannade snopna när de funno den tillstängd med en tjock träbom och i dess ena ända ett väldigt lås.

»Det måste finnas folk här inne», menade Håkan och lade örat tätt intill dörren, »ja vars, det slår inte fel, ty jag hör snarkningar inifrån. Aha, fångarne måste bestämdt vara der, hvarför skulle dörren annars vara så fast tillsluten.»

»Du har rätt», svarade Per. »Tänk att vi hade dem så nära!»

»Ja, då ha vi också upplysning på hvarifrån rösten i natt kom», svarade Håkan ännu mera snopen. »De karnaljerna ha bestämdt genom den tunna brädväggen hört vårt samtal innan vi somnade och sedermera roat sig med att hålla oss vakna. O, om jag hade dem här, jag skulle...»

Han fullbordade icke meningen, utan gjorde istället en betecknande rörelse med ena handen.

»Men om de ä' här, så måste också deras väktare finnas i närheten», inföll Per i Gräshult.

»Du har rätt», svarade Håkan. »Vi vilja se efter hvar de hålla hus.»

Sedan de gått ett par hvarf omkring ladan utan att finna dem de sökte, styrde de kosan till en liten halft förfallen koja några famnar derifrån. Orsaken till att de gingo dit var att Per sade sig tycka att han såg mynningen af en bösspipa sticka upp innanför det ena utslagna fönstret.

»Men, om de ligga på lur och skjuta ned oss som hundar», inföll Håkan och ryggade i förstone tillbaka.

»Ah, prat», menade Per i Gräshult. »De sofva nog nu som bäst. För resten skall jag gå i förväg; du kan ju följa efter om du vill.»

Det mod, som Per så oförmodadt visade gjorde att Håkan började skämmas icke så litet.

»Nå, så gå vi då», utbrast han energiskt.

Det var som Per i Gräshult trodde. Vid det ofvan nämnda fönstret stod en muskött och icke långt derifrån lågo fyra danska soldater, snarkande af alla krafter.

»Tänk om vi kunde få tag i nyckeln till ladulåset och knipa bort fångarne medan deras väktare sofva, det skulle inte vara så illa», utlät sig Håkan, under det hans ögon glödde af hämndbegär.

»Ja, vi ska försöka», sade Per i Gräshult beslutamt.

Dörren till den halft förfallna kojans hade blifvit tillsluten. Att öppna den skulle försakat ett buller, som möjligen kunde haft till följd att danskarne vaknat. Den planen måste alltså öfvergifvas. I stället hittade Per i Gräshult genast på en annan.

Sakta närmade han sig det ofvan nämnde fönstret i akt och mening att krypa in genom detsamma. Men vid detta försök bar han sig så oförsigtigt åt, att han stötte till muskötten. Den föll genast omkull och träffade den närmast liggande soldaten på ena benet.

Knekten vaknade genast och rusade upp, men sjönk snart tillbaka i sin ljuftva sömn, då han märkte att allt var tyst omkring honom. För säkerhetens skull tog han dock geväret till sig.

Håkan och Per i Gräshult hade emellertid varit tvungna att skynda undan. Sedan de en god stund hållit sig dolda bakom en af de stugor, hvarifrån de kunde hafva en säker utkik på den af danskarne till sofrum begagnade halft förfallna kojans, men ej märkt någonting som häntydde på att soldaterna vaknat på allvar, smögo de sig varligt fram.

Småningom började innevävarne i Filborna by att komma på benen. För att ej då väcka uppmärksamheten på sig gingo de båda ousbyborna fram till den stuga, der de under nattens lopp blifvit så ogästvänligt afsnästa.

Den gamle gubben var nu vänligare sedan han fått sofva ut. Beredvilligt satte han fram mat och brännvin och trakterade så länge sina gäster dermed, att de snart kände sig betydligt tunga i hufvudet. Väl försökte de upprepade gånger att komma på be-

nen, men den fryntlige värden, som sade sig nu vilja grundligt reparera sitt opassande uppförande under nattens lopp, trugade de båda ousbyborna att äta och dricka ännu mera. Och då han sjelf föregick med godt exempel, ansågo Håkan och Per, helst som de hörde att gubben var en svenskhatare, att de ingenting hade att riskera.

»Nej», utbrast slutligen Per i Gräshult, då han kände huru de tarfliga möblerna i rummet började dansa en vild ringdans för hans ögon, »det duger inte längre. Vi måste ut för att få frisk luft.»

Med dessa ord reste han sig åtföljd af Håkan och kryssade ut. Men här gick det dem ännu värre. Ombytet af luft tog dem efter några sekunder så häftigt att de, följda af de hurrande och skrattande bypojkarne, som samlat sig för att bevittna spektaklet, raglade mellan byns hus på det mest halsbrytande sätt.

Slutligen stöp Håkan medvetlös rakt i en sop hög, under det Per i Gräshult körde hufvudet ned i en gyttig vattenpuss, der han somnade.

De båda vännernas rus var så starkt, att de ej vaknade ens vid den skottvexling, som kom till stånd mellan danskarne och de i byn inryckande segrande svenskarne. De fingo således ej heller se huru desse sednare befriade sina i ladan instängda kamrater, Jerker och röde Jan, och detta var kanske bäst för dem, annars skulle de väl spruckit af förargelse.

Oaktadt Jerkers alla protester togos dock Håkan och Per i Gräshult med till det svenska lägret, sedan en af knektarne, som var från ousbytrakten gått sin ed på att de voro ifriga danskvänner.

Väl var den ärlige Jerker, som icke kunde förmås att göra en mask för när om han kunde slippa det, mäktade orolig öfver det öde, som väntade Håkan. Per i Gräshult brydde han sig ej så mycket om. Men just som han gick för sig sjelf och funderade på hur han skulle bära sig åt för att få Håkan fri, rann en tanke hastigt på honom.

Han hade också knappt hunnit fram till det svenska lägret, förr än han sporde en skyldtvakt om hvar generalen befann sig.

»Der», svarade skyldtvakten och pekade på en öppen plats der en massa soldater och officerare voro församlade.

»Hurudant är hans lynne i dag?»

»Godt.»

Utan att dröja länge trängde sig Jerker modigt fram till den öppna platsen, och lyckades slutligen att efter stora ansträngningar komma i Magnus Stenbocks närhet.

12.

Huru gerna Stenbock än velat följa efter de flyende danskarne in till Helsingborg och der bemäktiga sig hela den upplösta hären, måste han dock afstå från denna plan af den orsaken, att hans egen här var i högsta grad uttröttad.

I stället lät han den genast intaga danskarnes väl försedda läger, der öfverflöd på mat och dryckesvaror ännu fanns.

Här fingo således de hungriga och törstiga soldaterna släcka sina pockande begär efter mat och dryck men hvad som var ännu bättre, de fingo också hvila ut sina af många dagars ansträngningar och oupphörliga marscher uttröttade kroppar i ordentliga kvarter.

Dagen efter drabbningen var solljus fastän kall. På den öppna platsen i lägret hade Stenbock befallt att de fångne officerarne skulle föras fram. Det var en lång och lysande rad och Stenbock hade därför gjort allt för att få tillhopa sina bäst utrustade regementen, för att i någon mån imponera på den slagne fienden.

Detta hade dock knappt lyckats till hälften. Återstoden af det manhaftiga träskoregementet hade intagit ena sidan af den öppna platsen, under det skinnpelsarne och vadmalströjorna stodo på den andra sidan.

När de danske officerarne kommo tillstädes och

sågo dessa ömkligt ekiperade trupper, skändes de icke så litet öfver att se sig slagne ur fältet af dem. Stenbock såg deras rättmätiga förvirring och lade ytterligare »lök på laxen» genom att med stolthet utbrista, under det han pekade på sina knektar:

»Med sådant folk har jag vunnit min stora seger. Smäda aldrig en fiende, om han icke skulle vara så välklädd; straffet kommer då fortare än smädaren kan ana.»

En stund derefter varseblef han en dansk officer, hvilkens drag han tyckte sig ha sett någonstädes förut. Efter en stunds begrundande klarnade hans minne och han vinkade dansken till sig. Denne, som trodde att det var fråga om någon extra bestraffning, hade redan ordet »nåd» på tungan, då Stenbock afbröt honom med dessa ord:

»Ni tyckte inte att ärterna, som jag sålde till er för tre dagar sedan, voro nog hårda och stora. Nå, nu har jag väl infriat mitt löfte och gifvit er dem, som voro mer hårdsmälta?»

»Ni talar i gåtor, herr general», svarade dansken. »Nog påminner jag mig, att jag vid den tiden, som ni angifver, på Helsingborgs torg köpte ärter af en bonde, som sade sig vara från Tollarp, men denne man hade stort mörkt helskäg och kunde tala skånska som en inföding.»

»Ja, det är just dessa två omständigheter, som gjort det möjligt för mig att så grundligt lura er», inföll Stenbock skrattande. »Skägget är nu bortrakadt såsom ni ser, men förmågan att tala med skånsk tunga har jag ännu kvar, och komma vi ännu en gång, det jag inte hoppas, att stå här som fiender mot hvarandra, så får ni taga er i akt.»

Snopen begaf sig officeren derefter tillbaka till de sina, och länge dröjde det icke förr än Magnus Stenbocks djerfva äfventyr i Helsingborg var känt både fjerran och nära.

Efter officerarne framfördes de öfrige fångarne. Håkan och Per i Gråshult voro med bland dessa.

»Aha», utropade Stenbock då han fick syn på den först nämnde, och hans ögonbryn drogo sig hotfullt

tillsammans, »vi ha träffats två gånger förut under egendomliga omständigheter. Först var det i Ousby och derifrån skickade jag dig mot Vexjö, men i Stenbrohults kyrkas vapenhus dödade du två af dina väktare och flydde undan. Du ser att jag har reda på dina mandater», röt generalen derpå till den skälfvande Håkan. »Andra gången vi träffades», fortfor Stenbock och nu blef hans ton nästan munter, »var vid det der äfventyret i Helsingborg. Det var då du, som höll på att röja mig, hade jag icke spelat drucken så väl och gifvit dig den der bastanta knuffen. Jag ser nu att den inte gjort dig något särdeles illa, men hvad du nu skall få till lifs, det skall säkerligen bekomma dig mindre väl.»

Med dessa ord nickade han åt ett par närstående knektar att träda fram. Håkan hade blixtnabbt störtat ned på knä och låg der nu ömkligt jemrande sig och tiggande om nåd.

Men innan knektarne hunno fram stod Jerker framför Magnus Stenbock. Ynglingen var blek och hans välbildade läppar darrade af sinnesrörelse.

Stenbock, som icke till en början kände igen honom, betraktade honom en stund med förvåning.

»Hvad vill du?» utbrast han slutligen strängt.

Nu fick Jerker mål i munnen. Han sade hvem han var och påminde sedan Stenbock om hans löfte vid Foresta bro. Till slut sade han:

»Och jag beder er nu, herr general, att uppfylla detta löfte.»

»Hvad önskar du då?» sporde generalen, som nu påminde sig icke blott sitt löfte, utan äfven hela Jerkers kärlekshistoria.

»Skänk honom friheten och förlåtelsen åter.»

En mörk sky drog för några ögonblick öfver Magnus Stenbocks ädla ansigte. Men ju längre han betraktade Jerker, dess mera vek skyn bort och slutligen utbrast han:

»Med ett vilkor skall jag uppfylla detta löfte.»

»Och det är?» sporde Jerker och Håkan samtidigt. Den sist nämnde grep om dessa ord som den drunknande om ett halmstrå.

»Att du genast gifver honom din dotter till äkta», sade Stenbock, vänd mot Håkan.

Denne, som i dessa ögonblick icke väntat annat än döden, insåg nu huru djup Jerkers kärlek måste vara till hans dotter. Den unge mannens ädelmod, att nu glömma allt groll och lägga sig ut för honom, grep också med all makt om hans själ. Rörelsen blef honom för öfvermäktig och under ymniga tårar räckte han Jerker handen, i det han snyftade:

»Förlåt mig det onda jag tillfogat dig. Tag Ingrid och blif lycklig med henne.»

Detta uppträde gjorde ett djupt intryck på alla de närvarande och i mångas ögon sågos uppriktiga tårar. Stenbock sjelf var rörd och lemnade därför platsen sedan han gifvit sträng befallning om, att alla fångarne, hvilka de än månne vara, skulle behandlas med skonsamhet.

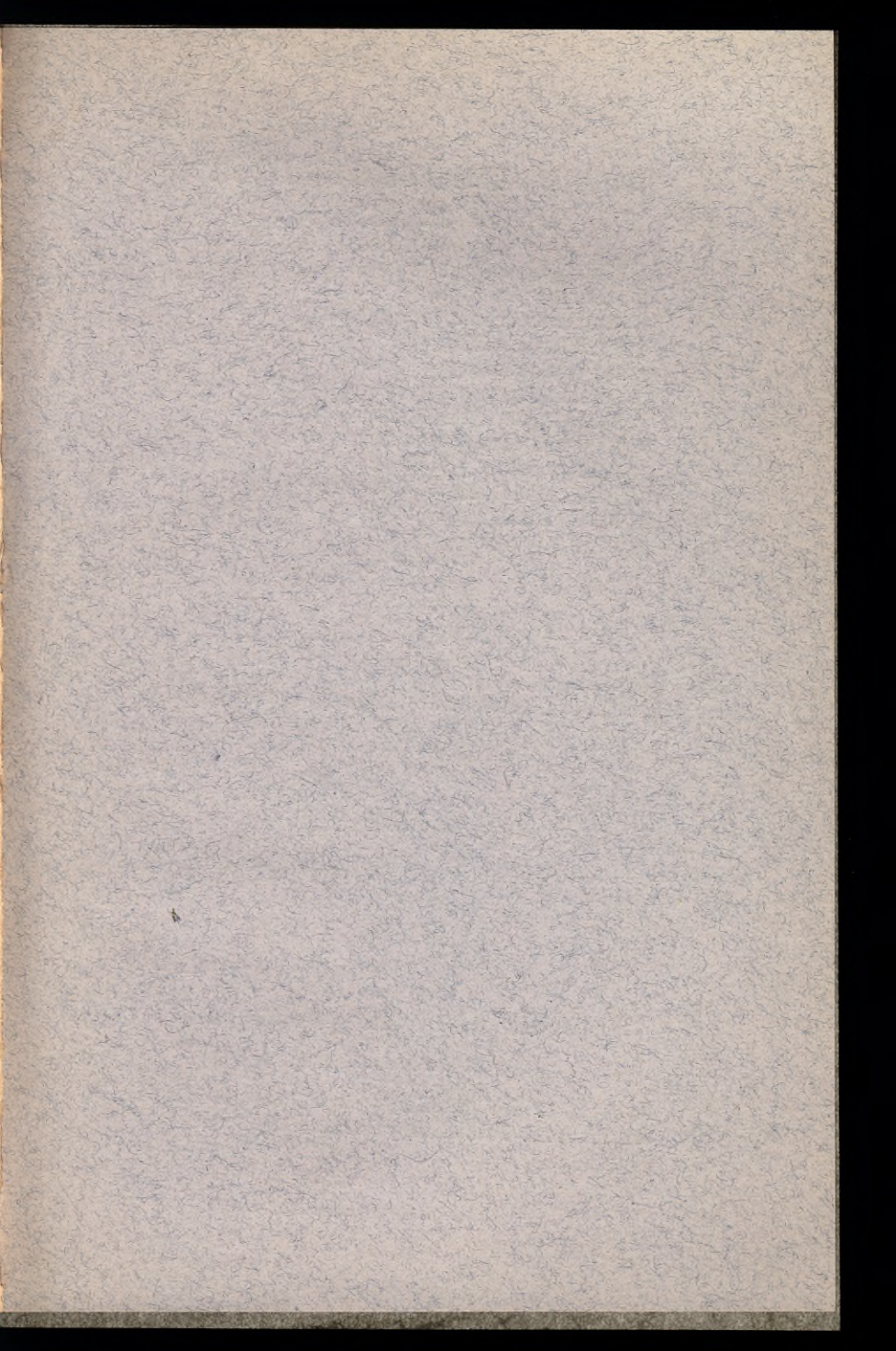
Så slutade det danska fälttåget med all snöplighet för konung Fredrik, men med ovanskelig ära för Magnus Stenbock och hans getapojkar. Sedan slaget vid Helsingborg den 28 februari 1710 har icke heller någon dansk styrka gjort försök att landstiga i Skåne och uppvigla dess befolkning till uppror. Fred är nu rådande mellan de båda folk, som förut så ofta lågo i blodiga fejder med hvarandra, och att grannsämjan för all framtid måtte få ega bestånd, det önska säkerligen alla innevånare i de tre nordiska rikena af uppriktigaste hjertan.

Efter krigets slut flyttade Per i Gräshult till en annan del af landet. Han trufdes nämligen icke längre i samma socken som det öfverlyckliga paret Jerker och Ingrid. Af egaren till Skeinge fick Jerker inom kort för sitt välförhållande under kriget fribref för evärdeliga tider på det lilla hemman, som han tillförne arrenderat. Han tog då svärföräldrarne till sig och aldrig sedermera hörde man Håkan fälla ett enda ondt ord om svenskarne. Tvertom var han ofta förargad

öfver att han någonsin kunnat låta förleda sig till af-
fall genom danskarnes lockelser dertill.

Och ännu i denna dag gå bland den skånska all-
mogen sägner om detta fälltåg, hvarunder Magnus Sten-
bock för sin rådighets och sin slughets skull erhö-
ll det betecknande tillnamnet Måns Lurifax.

Historiskt-Romantiska Berättelser.

Af **J. O. Åberg.**

Erik Ollikainen, pris 1 krona.
Spofvens pistol, pris 50 öre.
Sammansvärjningen i Krakau, pris 50 öre.
Karl XII:s värja, pris 75 öre.
Ett qvinnodåd, pris 35 öre.
Lots-Jakob, pris 1 krona.
Skräddarne i Greiffenhagen, pris 30 öre.
Karl XII som fångvaktare, pris 50 öre.
Lasse i gatan, pris 60 öre.
Banér i säcken, pris 1 krona.
Måns Lurifax, pris 75 öre.

Af **Sylvia.**

Magdalena Rudenschöld, pris häftad 4,50, inb. 5,50.
Axel Fersen och Marie Antoinette, pris häftad 2,50, inb. 3,50.

Af **Lodbrok.**

Fänrik Flinks minnen från trettioåriga kriget, häftad 3,75,
inb. 5 kr.

Iske Historiska Romauer.

Af **Lodbrok.**

Nybygget vid Vargkullen, pris häftad 4,50, inb. 5,50.
Millionärens dotterson, pris häftad 3 kronor.

1001850739

